

บทที่ 1

IMF กับการกำกับดูแลระบบการเงินระหว่างประเทศ

1.1 ประวัติและวัตถุประสงค์ของการก่อตั้ง IMF ในฐานะทบวงชำนาญพิเศษ

1.1.1 ภาวะการณ์ก่อนจัดตั้ง IMF การเงินระหว่างประเทศ

ในอดีตที่ผ่านมาการค้าขายระหว่างประเทศถือว่าทองคำเป็นสินทรัพย์ที่เป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนที่สำคัญ และเป็นสินทรัพย์ที่ยอมรับกันในการการค้าขายทั่วไป พ่อค้ากรีกและโรมันค้าขายกันโดยใช้ทองคำเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้า ส่งผลให้ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 ถึง คริสต์ศตวรรษที่ 19 ประเทศจักรวรรดินิยมต่าง ๆ มีความคิดที่จะขยายอำนาจและอิทธิพลในด้านการค้าระหว่างประเทศ เพื่อเพิ่มการครอบครองทองคำหรือเงินอันเป็นเครื่องหมายแสดงให้เห็นถึงความมีอำนาจของประเทศเหล่านั้น¹⁰

เมื่อการค้าระหว่างประเทศได้ขยายตัวสูงขึ้น จึงจำเป็นต้องอาศัยระบบการเงินระหว่างประเทศที่มีประสิทธิภาพและเสถียรภาพเพียงพอ เพื่อช่วยให้การดำเนินงานทางธุรกิจเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ระบบการเงินดังกล่าวได้ก่อให้เกิดระบบอัตราแลกเปลี่ยนโดยใช้ทองคำเป็นสื่อกลาง ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ระบบย่อย คือ

1.ระบบมาตรฐานทองคำ (Gold Standard System)

2.ระบบมาตรฐานปริวรรตทองคำ (Gold Exchange Standard System)

ทั้งนี้ทั้ง 2 ระบบย่อยนี้ ถือว่าเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่กำหนดไว้คงที่ (Fixed Exchange Rate System)

¹⁰ ฐานา ฉันทไพศาล .การเงินระหว่างประเทศ.

ระบบมาตรฐานทองคำ ซึ่งเป็นระบบการเงินที่ใช้กันอย่างแพร่หลายและมีความสำคัญมากในคริสต์ศตวรรษที่ 19 เนื่องจากแทบทุกประเทศใช้ทองคำเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนที่สำคัญที่สุด ทั้งในรูปตัวทองคำเอง หรือในรูปธนบัตรที่มีทองคำหนุนหลังอยู่เต็มจำนวน แต่เพียงจะมีบทบาทเป็นระบบการเงินระหว่างประเทศในระยะประมาณ 20 ปี ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1¹¹ (พ.ศ.2457,ค.ศ.1914) ระบบมาตรฐานทองคำนี้เป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศที่กำหนดค่าเงินสกุลหนึ่งไว้กับน้ำหนักทองคำอย่างคงที่ เรียกว่า ค่าเสมอภาค (Par value) ซึ่งประเทศอังกฤษเป็นประเทศแรกที่น่าเอาระบบมาตรฐานทองคำมาใช้ในปี พ.ศ.2364 (ค.ศ. 1821) โดยเทียบค่าเงิน 1 ปอนด์ เท่ากับทองคำบริสุทธิ์หนัก 0.0689 ออนซ์¹² และเพื่อให้การดำเนินงานของระบบมาตรฐานทองคำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รัฐบาลของทุกประเทศที่ใช้ระบบการเงินระบบนี้จะต้องปฏิบัติตามกติกา (Rule of the game)

กล่าวคือประเทศสมาชิกจะต้องใช้ทองคำเป็นทุนสำรองเงินตราเพียงอย่างเดียว และจะต้องกำหนดค่าของเงินแต่ละสกุลโดยเทียบค่าไว้กับทองคำจะต้องยอมให้มีการนำทองคำเข้าประเทศและส่งออกนอกประเทศได้อย่างเสรี และจะต้องปรับปริมาณเงินหมุนเวียนภายในประเทศให้ได้สัดส่วนกับปริมาณทองคำที่ประเทศมีอยู่ รวมทั้งจะต้องมีการอนุญาตให้มีการแลกเปลี่ยนเงินตราสกุลท้องถิ่นกับทองคำโดยไม่จำกัดจำนวน โดยรัฐบาลต้องให้แลกเปลี่ยนในอัตราค่าเสมอภาคที่กำหนดไว้ในทุกครั้งที่มีการเสนอการแลกเปลี่ยน

อย่างไรก็ตามมิได้หมายความว่าอัตราแลกเปลี่ยนของเงินสกุลต่าง ๆ ตามระบบมาตรฐานทองคำจะต้องอยู่ที่ค่าเสมอภาคตลอดเวลา ในระบบนี้อัตราแลกเปลี่ยนจะเปลี่ยนแปลงไปจากค่าเสมอภาคได้บ้าง¹³ และในระบบนี้ได้ใช้ทองคำเป็นทุนสำรองเงินตรา และเป็นเครื่องมือสำคัญในทางการค้าระหว่างประเทศ โดยที่เงินตราของแต่ละประเทศที่อยู่ในระบบดังกล่าวนี้ สามารถแลกเปลี่ยนเป็นทองคำได้เสมอ ทั้งการเคลื่อนไหวของทองคำระหว่างประเทศก็เป็นไปอย่างเสรี¹⁴

¹¹ ณรงค์ ศรีศรอำนาจ, วิจิตร สุพินิจ, นิพัทธ์ จิตรประสงค์, การเงินและการธนาคารระหว่างประเทศ.

¹² สุภานา ฉันทไพศาล, การเงินระหว่างประเทศ, หน้า 2-3

¹³ ศรีวงศ์ สุมิตร, สาลินี วรพินิจ, เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ, กรุงเทพฯ, 2535

¹⁴ ธนาคารแห่งประเทศไทย, อนุสรณ์ในการพระราชเพลิงศพ หม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์, 2518, หน้า 62

การที่ระบบมาตรฐานทองคำซึ่งมีอัตราแลกเปลี่ยนคงที่สามารถดำรงอยู่ได้เนื่องจากประเทศ 2 ประเทศ ยึดมั่นต่อการแลกเปลี่ยนระหว่างเงิน 2 สกุลไว้ได้ (Two-way convertibility) และยังยึดถือนโยบายการกำหนดมูลค่าทองคำไว้อย่างเหนียวแน่น และถือเป็นนโยบายหลักของประเทศ

ในระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 อาจจะสามารถกล่าวได้ว่าปริมาณทองคำมีอยู่อย่างเพียงพอต่อความต้องการใช้ของโลกในขณะนั้น ทำให้ภาวะเศรษฐกิจของโลกเจริญรุ่งเรือง การค้าระหว่างประเทศขยายตัวในอัตราที่สูงมาก ระบบนี้จึงใช้มาเรื่อย จนกระทั่งเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 (พ.ศ.2457 ,ค.ศ. 1914) ซึ่งนำความปั่นป่วนมาสู่การค้าและการชำระเงินของโลก ระบบดังกล่าวจึงต้องเลิกล้มไปชั่วคราว เพราะประเทศต่าง ๆ จำเป็นต้องควบคุมการค้าและการชำระเงินกับต่างประเทศและยกเลิกการแลกเปลี่ยนระหว่างธนบัตรและทองคำ เพราะเหตุผลทางสงคราม¹⁵

ต่อมาเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลง ประเทศต่าง ๆ ได้พยายามนำระบบมาตรฐานทองคำกลับมาใช้อีกครั้งหนึ่ง ในปี พ.ศ.2468 (ค.ศ. 1925) ด้วยความหวังว่าจะช่วยให้ระบบการเงินของโลกดีขึ้น แต่ทองคำที่มีอยู่เริ่มไม่เพียงพอต่อความต้องการของการค้าระหว่างประเทศ ประกอบกับศูนย์กลางทางการค้าและการเงินของโลก ได้เปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่เมืองลอนดอน โดยเมืองนิวยอร์กได้เข้ามาแทนที่เป็นศูนย์กลางการเงินของโลกแห่งใหม่ ทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกาได้กลายเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจแทนประเทศอังกฤษ นอกจากนี้ ประเทศต่าง ๆ กลับให้ความสำคัญต่อการรักษาความเจริญเติบโตและเสถียรภาพ ภายในประเทศมากกว่า การรักษาดุลการค้าระหว่างประเทศ เนื่องจากเศรษฐกิจของโลก กำลังเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรง¹⁶ ประชาชนว่างงานเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในประเทศอังกฤษ การดำเนินนโยบายและมาตรการเพื่อรักษาเสถียรภาพภายนอกจึงไม่ได้รับความสนใจมากนัก เป็นผลให้ระบบการเงินระหว่างประเทศเริ่มมีปัจจัยที่ไม่มั่นคงมากขึ้น กล่าวคือการหักบัญชีระหว่างประเทศยุ่งยากขึ้น และมีอันตรายจากการย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ เพื่อหาประโยชน์เกิดขึ้นด้วย¹⁷

¹⁵ ธนาคารแห่งประเทศไทย. อนุสรณ์ในการพระราชเพลิงศพ หม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์. 2518. หน้า 62

¹⁶ รุาปนา ฉินไพศาล. การเงินระหว่างประเทศ. หน้า 2-3

¹⁷ ณรงค์ ศรีสุอาน, วิจิตร สุพินิจ, นิพัทธ์ จิตรประสงค์. การเงินและการธนาคารระหว่างประเทศ. หน้า 188

ในระยเวลาดังกล่าวข้างต้น ได้เริ่มมีการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนทองคำด้วยการใช้เงินตราต่างประเทศที่แลกเปลี่ยนเป็นทองคำได้ ซึ่งส่วนมากได้แก่เงินปอนด์สเตอร์ลิง ถือไว้เป็นส่วนหนึ่งของเงินสำรองระหว่างประเทศ การกระทำเช่นนี้เป็นการเริ่มต้นระบบมาตรฐานทองคำ (Gold Exchange Standard) ซึ่งเป็นจุดสำคัญจุดหนึ่งของวิวัฒนาการในระบบการเงินระหว่างประเทศ เพราะเป็นจุดที่ทองคำเริ่มมีบทบาทสำคัญน้อยลงเป็นลำดับ¹⁸

อันเป็นการเปลี่ยนจากการพยายามรักษาค่าเงินตราเมื่อเปรียบเทียบกับทองคำ มาเป็นการรักษาค่าเงินตราเมื่อเทียบกับเงินตราประเทศอื่น¹⁹ อย่างไรก็ตาม อังกฤษซึ่งเป็นแกนนำสำคัญของระบบการเงินสมัยนั้น ต้องออกจากระบบมาตรฐานทองคำอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. 2474 (ค.ศ.1913) ซึ่งในระหว่างปี พ.ศ. 2472 - 2476 (ค.ศ.1929 - 1933) ประเทศต่าง ๆ อย่างน้อย 35 ประเทศ รวมทั้งสหรัฐอเมริกาก็ต้องเลิกใช้ระบบมาตรฐานทองคำ

กล่าวคือในปี พ.ศ. 2474 (ค.ศ. 1913) เมื่ออังกฤษออกจากระบบมาตรฐานทองคำ ประเทศในกลุ่มสเตอร์ลิงก็พากันออกจากระบบมาตรฐานทองคำตามอังกฤษ ต่อมาอีก 2 ปี สหรัฐฯ ก็ลดค่าเงินดอลลาร์ทองคำ จากเดิม หนึ่งออนซ์ละ 20.67 ดอลลาร์ เป็นหนึ่งออนซ์ละ 35 ดอลลาร์ ฝรั่งเศสและเบลเยียม ซึ่งครั้งแรกไม่ยอมลดค่าเงินตามอังกฤษ เมื่อเห็นสหรัฐลดค่าเงินก็ลดค่าเงินตามบ้าง และออกจากระบบมาตรฐานทองคำ

โดยสรุปในระหว่างปี พ.ศ.2473 - 2482 (ค.ศ. 1930 - 1939) เป็นระยะแห่งการแข่งขันลดอัตราแลกเปลี่ยน ระบบมาตรฐานทองคำสลายตัวไป เพราะไม่มีระบบความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เกิดระบบอัตราแลกเปลี่ยนขึ้นลงเสรี ซึ่งแต่ละประเทศพยายามเอาเปรียบกัน โดยการแข่งขันลดค่าเงิน (Competitive Devaluation²⁰) ทั้งนี้ระบบมาตรฐานทองคำ (Gold Standard System) มีข้อดีข้อเสียเช่นกัน²¹

¹⁸ ธนาคารแห่งประเทศไทย. อนุสรณ์ในการพระราชเพลิงศพ หม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์. 2518. หน้า63

¹⁹ ณรงค์ ศรีสุอาน, วิจิตร สุพินิจ, นิพัทธ์ จิตรประสงค์. การเงินและการธนาคารระหว่างประเทศ. หน้า188

²⁰ จักรทิพย์ นาดสุภา. เศรษฐศาสตร์การเงินระหว่างประเทศ. พระนคร. 2515 หน้า47

²¹ รายละเอียดของข้อดีข้อเสียของระบบมาตรฐานทองคำ โปรดดู ฐานา ปิ่นไพศาล. การเงินระหว่างประเทศ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2540

ในส่วนของประเทศไทยนั้น ประเทศไทยได้ติดต่อดำขายกับต่างประเทศมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย โดยที่ขนาดของการค้าระหว่างประเทศได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งถึงช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ประเทศในยุโรปตะวันตกได้ขยายการค้าอาณานิคมทางการเมืองและเศรษฐกิจมาสู่ภูมิภาคเอเชีย ในระยะนั้นประเทศในภูมิภาคเอเชียต้องตกเป็นอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจในยุโรป เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ประเทศไทยจึงจำต้องยอมผ่อนปรน กฎระเบียบ และข้อปฏิบัติต่าง ๆ ทางด้านการค้ากับประเทศมหาอำนาจเหล่านั้นเพื่อให้ประเทศสามารถดำรงความเป็นเอกราชอยู่ได้ โดยในปี พ.ศ. 2398 (ค.ศ.1855) ประเทศไทยได้ลงนามในสนธิสัญญาบาวริงกับประเทศอังกฤษ ซึ่งมีผลให้ต้องเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขตและต้องเปิดตลาดการค้าระหว่างประเทศให้มีลักษณะเสรี ยกเลิกการผูกขาดการค้าโดยรัฐ²²

ระบบการเงินที่ประเทศไทยใช้อยู่ในสมัยนั้นคือ ระบบมาตรฐานโลหะเงิน (Silver Standard System) โดยที่อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินบาทกับเงินตราต่างประเทศสกุลอื่นจะกำหนดโดยผ่านค่าของโลหะเงิน และโลหะทองคำ ตามราคาเปรียบเทียบของโลหะทั้งสองในตลาดโลก ซึ่งถือว่าเป็นการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนแบบอัตราไขว้ (cross rate) ในระยะแรกของการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนภายใต้อัตราไขว้นั้น ประเทศไทยยังยอมรับเฉพาะเงินปอนด์สเตอร์ลิงเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2413 (ค.ศ.1870) โลหะเงินได้เริ่มเสื่อมค่าลงตามลำดับ มีผลทำให้อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินบาทอ่อนเสื่อมค่าลงเมื่อเทียบกับเงินปอนด์สเตอร์ลิง การเสื่อมค่าของเงินบาทดังกล่าวทำให้ประเทศไทยต้องเสียเปรียบทางการค้าอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ประเทศไทยจึงได้เตรียมการที่จะเปลี่ยนระบบการเงินเป็นระบบมาตรฐานทองคำ โดยในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2451 (ค.ศ.1908) ก็ได้ประกาศพระราชบัญญัติมาตรฐานทองคำ โดยกำหนดให้ 1 บาท ซึ่งทำด้วยเนื้อเงินบริสุทธิ์หนัก 13.50 กรัม มีค่าเท่ากับทองคำบริสุทธิ์หนัก 0.558 กรัม ซึ่งเมื่อเทียบค่าเป็นเงินปอนด์สเตอร์ลิงแล้วจะได้อัตราแลกเปลี่ยน 1 ปอนด์สเตอร์ลิงเท่ากับ 13 บาท ในระยะนั้นแม้ว่าประเทศไทยจะใช้ระบบมาตรฐานทองคำแล้ว แต่ปริมาณเงินทุนส่วนใหญ่ยังอยู่ในรูปของเหรียญเงิน²³

²² ศรีวงศ์ สุมิตร และ สาลินี วรบัณฑิต, เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535, หน้า450

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า452

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ราคาโลหะเงินในตลาดโลกเริ่มสูงขึ้น ทำให้ประชาชนพากันนำเอาเหรียญเงินมาหลอมเป็นแท่งส่งไปขายต่างประเทศ เพื่อเอากำไรจนกระทั่งใน พ.ศ. 2480 (ค.ศ.1937) รัฐบาลไทยต้องประกาศห้ามส่งเหรียญเงินออกนอกประเทศ เพื่อเป็นการรักษาเสถียรภาพของเงินบาท แต่มาตรการดังกล่าวไม่ประสบผล รัฐบาลจึงประกาศเพิ่มค่าเงินบาท และปรับอัตราแลกเปลี่ยนใหม่อีกหลายครั้ง ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2462 (ค.ศ.1919) อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินบาทและปอนด์สเตอร์ลิงมีค่าเท่ากับ 12 บาทต่อ 1 ปอนด์ และในเดือนพฤศจิกายนปีเดียวกัน รัฐบาลได้ปรับอัตราแลกเปลี่ยนเป็น 9.45 บาทต่อ 1 ปอนด์ ซึ่งอัตราที่กำหนดขึ้นใหม่นี้ทำให้เงินบาทมีค่าสูงเกินความเป็นจริง การกำหนดค่าเงินบาทไว้สูงเช่นนี้ทำให้นักเก็งกำไรนำเงินบาทไปขอแลกเป็นเงินปอนด์สเตอร์ลิงจากธนาคารจำนวนมาก จนทำให้ธนาคารขาดแคลนเงินปอนด์ นอกจากนี้การกำหนดค่าเงินบาทไว้สูงเกินไปยังเป็นอุปสรรคต่อการส่งออกของประเทศอีกด้วย รัฐบาลจึงได้ปรับค่าเงินบาทใหม่อีกครั้งเป็น 1 บาท มีค่าเท่ากับทองคำบริสุทธิ์ 0.66567 กรัม

ในปี พ.ศ. 2474 (ค.ศ.1931) ได้เกิดวิกฤตการณ์ทางระบบการเงินของโลกขึ้น อันเป็นผลเนื่องจากการเกิดเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ประเทศอังกฤษได้ออกจากระบบมาตรฐานทองคำ รัฐบาลไทยจึงตัดสินใจเลิกผูกค่าเงินบาทไว้กับเงินปอนด์ โดยนำเงินบาทไปผูกค่ากับดอลลาร์สหรัฐแทน แต่ต่อมาในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2475 (ค.ศ.1932) รัฐบาลไทยได้ตัดสินใจนำเงินบาทไปผูกค่าไว้กับเงินปอนด์สเตอร์ลิงอีกครั้งหนึ่ง โดยกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนที่ 11 บาทต่อ 1 ปอนด์

อย่างไรก็ตามระบบการเงินของประเทศไทยในช่วงหลังจากปี พ.ศ.2475 (ค.ศ.1932) เป็นไปอย่างราบรื่น โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนอีกจนกระทั่งเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2484 (ค.ศ.1942)

ส่วนระบบมาตรฐานทองคำ (พ.ศ. 2468 - 2474, ค.ศ.1925 - 1931) (Gold Exchange Standard) หมายถึง ประเทศใดประเทศหนึ่ง หน่วยเงินตราของตน มีได้อิงกับทองคำบริสุทธิ์โดยตรง แต่ผูกพันกับเงินตราของอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งอยู่บนมาตรฐานทองคำ ประเทศที่อยู่บนมาตรฐานทองคำนี้ มิได้เก็บทองคำเป็นทุนสำรองแต่อย่างใด แต่จะเก็บเงินทุนสำรองเป็นรูปเงินตราของประเทศที่ตนอิงอยู่²⁴ เช่น ประเทศไทยนำเงินบาท ซึ่งเป็นหน่วยเงินตราของตน ไปอิงกับดอลลาร์ของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเงินดอลลาร์ของสหรัฐอเมริกาอยู่บนมาตรฐานทองคำ

²⁴ วเรศ อุปปาดิก.เศรษฐศาสตร์การเงินและการธนาคาร.กรุงเทพฯ.2537.หน้า21

เป็นต้น ดังนั้นรัฐบาลไทยจะไม่อนุญาตให้ประชาชนนำเงินบาทมาแลกเปลี่ยนทองคำ แต่อนุญาตให้ประชาชนนำเงินบาทมาแลกกับเงินดอลลาร์ของสหรัฐอเมริกา

ในระบอบที่มีความปั่นป่วนในระบบการเงินระหว่างประเทศนี้ได้มีการวิวัฒนาการจากรักษาค่าเงินตราเมื่อเทียบกับเงินตราของประเทศอื่น ด้วยการสะสมทองคำสำรอง (ดังในระบบมาตรฐานทองคำดั้งเดิม) มาเป็นการรักษาค่าของเงินตราโดยเข้าไปแทรกแซงในตลาดเงินตราต่างประเทศโดยตรง²⁵ ดังนั้นในระยะนี้จึงมีการปล่อยให้อัตราแลกเปลี่ยนเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะของตลาดบ้าง ตั้งทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนบ้าง ใช้อัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตราบ้าง ควบคุมการบริวรรตบ้าง ควบคุมการค้าระหว่างประเทศบ้าง หรือรวมกลุ่มประเทศค้าขายบ้าง ปัจจัยเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าระบบการเงินระหว่างประเทศกำลังอยู่ในระยะที่ไม่มั่นคง จำเป็นที่จะต้องมีวิวัฒนาการไปสู่ระบบที่มีความมั่นคงกว่าเท่าที่เป็นอยู่ การเข้าไปแทรกแซงตลาดเงินตราต่างประเทศโดยตรงนี้ทำให้ประเทศต่าง ๆ จำเป็นต้องถือเงินตรา โดยเฉพาะเงินปอนด์สเตอร์ลิงเพิ่มขึ้น การรักษาอัตราแลกเปลี่ยนจึงกลายเป็นนโยบายที่สำคัญที่สุด แทนการรักษาค่าแลกเปลี่ยนเป็นทองคำ

1.1.2 ประวัติการก่อตั้งกองทุนการเงินระหว่างประเทศ

ในปี พ.ศ. 2465 (ค.ศ. 1922) ได้มีการจัดให้มีการสัมมนา ทางการเงินระหว่างประเทศ เพื่อขจัดปัญหาด้านสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนการค้าระหว่างประเทศขึ้น ในที่สุดก็มีข้อตกลงร่วมกันว่าจะยอมให้ธนาคารกลางของประเทศต่าง ๆ สามารถใช้เงินตราต่างประเทศไว้เป็นเงินทุนสำรองระหว่างประเทศ (Reserve)²⁶ ทำให้ประเทศต่าง ๆ ได้เริ่มใช้เงินตราต่างประเทศสกุลสำคัญ ๆ เช่น เงินปอนด์สเตอร์ลิง เป็นทุนสำรองระหว่างประเทศ แต่ทั้งนี้เงินตราที่จะมาใช้เป็นทุนสำรองเงินตรานั้นจะต้องยอมรับในระบบมาตรฐานบริวรรตเงินตรา (Gold Exchange Standard) ด้วย กล่าวคือต้องสามารถเปลี่ยนเงินตราเหล่านี้ใช้เป็นทุนสำรองนั้นเป็นทองคำได้ทุกครั้งตามที่ต้องการ

หลังจากระบบมาตรฐานทองคำสลายตัวไป ประเทศต่าง ๆ ได้ใช้นโยบายการเงินระหว่างประเทศกันอย่างอิสระ กล่าวคือ บางประเทศปล่อยให้อัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบเสรี จนกระทั่งปี พ.ศ.2473 (ค.ศ. 1930) ประเทศอังกฤษ ได้ประสบปัญหาการขาดดุลการชำระเงินมากขึ้นและ

²⁵ ณรงค์ ศรีศอ้าน, วิจิตร สุพินิจ, นิพัทธ์ จิตรประสงค์, การเงินและการธนาคารระหว่างประเทศ, 2515, หน้า 189

²⁶ ปัญญา อุดมระติ, ทฤษฎีการเงินระหว่างประเทศ, กรุงเทพฯ, 2520, หน้า 38

ต้องการที่จะรักษาค่าของเงินตราสกุลของตนเอาไว้ทำให้รัฐบาลอังกฤษประกาศห้ามเปลี่ยนเงินสกุลของตนเป็นทองคำ ส่งผลให้เกิดความหวุ่นไหวในค่าเงินปอนด์มากขึ้น และยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการถือเงินปอนด์เป็นเงินทุนสำรองของประเทศต่าง ๆ เป็นเงินตราสกุลอื่นที่มีความมั่นคงและสามารถแลกเปลี่ยนเป็นทองคำได้ ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดการเก็งกำไรเงินตราการเก็งกำไรทองคำ และการปริวรรตจากเงิน เป็นทองคำ²⁷

จากเหตุความปั่นป่วนของระบบการเงินระหว่างประเทศ ทำให้เกิดความสั่นคลอนต่อความเชื่อมั่นของระบบการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญยิ่งในด้านการค้าระหว่างประเทศจนกระทั่งเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941) ยิ่งทำให้ความหวังที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือทางการเงินระหว่างประเทศยิ่งดูจะทำให้สำเร็จยากขึ้น เพราะเศรษฐกิจและการเงินประเทศต่าง ๆ ในโลกได้รับความเสียหายจากสงครามอย่างมาก ประเทศที่ได้รับภัยพิบัติจากสงครามต่างก็ขาดแคลนสินค้าบริการและขาดแคลนเงินตราต่างประเทศที่จะนำไปใช้จ่ายในการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ²⁸ ดังนั้นในปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 ความพยายามในการที่จะแก้ปัญหาว่า ทำอย่างไรจึงจะมีระบบการเงินระหว่างประเทศที่มีเสถียรภาพ ปราศจากการแข่งขันกันลดอัตราแลกเปลี่ยนและในขณะเดียวกันก็ควรจะมีมาตรการอื่นที่จะช่วยแก้ปัญหาความไม่สมดุลของดุลการชำระเงิน โดยเฉพาะในการแก้ปัญหาการขาดดุลการชำระเงินระหว่างประเทศวิธีใหม่โดยหลีกเลี่ยงการใช้นโยบายการเงินการคลังในประเทศ อันก่อให้เกิดผลกระทบต่อเสถียรภาพของเศรษฐกิจภายในประเทศ²⁹

ก่อนสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศพันธมิตรต่าง ๆ ได้มีความพยายามเตรียมแผนการจัดระเบียบและระบบการเงินของโลก โดยมีประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษเป็นผู้นำในฐานะประเทศมหาอำนาจที่เป็นฝ่ายชนะสงครามเนื่องจากเกรงว่าหากปราศจากกฎเกณฑ์และจะทำให้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก³⁰ อันนำไปสู่การประชุมเพื่อจัดตั้งระบบการเงินระหว่างประเทศ ณ โรงแรมตากอากาศแห่งหนึ่งที่เมืองเบรตตัน วูดส์ รัฐนิวแฮมป์เชียร์ สหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2487 (ค.ศ.1944) โดยองค์การสหประชาชาติได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมในครั้งนี้ และมีผู้แทนจากประเทศสัมพันธมิตรเข้าร่วมการประชุมกว่า 730 คน ใช้เวลาในการประชุมกันถึง 3 สัปดาห์ โดยในระหว่างการประชุมนั้นได้มีการเสนอแผนการของระบบการเงินระหว่าง

²⁷ ปัญญา อุดมระติ. ทฤษฎีการเงินระหว่างประเทศ. กรุงเทพฯ. 2520. หน้า 38

²⁸ นवलละออ หอมเศรษฐี. เศรษฐกิจระหว่างประเทศ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง. พศ. 2522, หน้า 131

²⁹ เรื่องเดียวกัน หน้า 131

³⁰ สุวินัย ภรณ์วัลย์, IMF และดับบลิวทีไอ. เศรษฐกิจไทยตายแล้วฟื้น. วิชั่นแวนควิช. นนทบุรี 2541, หน้า 44

ประเทศ 2 แผนการ คือ ทางฝ่ายอังกฤษเสนอแผนการของจอห์น เอ็ม เคนส์³¹ (John M. Keynes) และทางฝ่ายสหรัฐอเมริกาเสนอแผนการของนายแฮร์รี เด็กเตอร์ ไวท์ (Harry Dexter White)

แนวคิดเกี่ยวกับการดูแลระบบอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศและแนวทางในการก่อตั้งองค์การระหว่างประเทศด้านการเงินของประเทศอังกฤษนั้น ตั้งอยู่บนแนวคิดของเคนส์ ทั้งนี้เคนส์ต้องการเห็นบรรดาผู้นำของโลกมาร่วมประชุมกันในหัวข้อเรื่องที่สำคัญโดยเฉพาะเรื่องระบบเศรษฐกิจ ซึ่งมีปัญหาอยู่มากมายและมีแง่มุมที่แตกต่างกัน แต่ปัญหาทั้งหลายทั้งปวงนี้ ใ้ว่าจะไม่มีทางแก้ เขาเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างแก้ไขได้

เคนส์เสนอให้ตั้งสหภาพชำระเงินระหว่างประเทศ (International Clearing Union) ในระบบนี้ ประเทศสมาชิกจะมีบัญชีของตนไว้ ณ สหภาพ หลังจากหักหนี้สินกันหลังระยะเวลาหนึ่ง ๆ ประเทศที่ขาดดุลมีสิทธิเบิกเงินเกินบัญชีได้ คือ เป็นหนี้สหภาพ ส่วนประเทศที่เกินดุลก็จะได้รับเงินของสหภาพเรียกว่า bancor ซึ่งได้เทียบค่าเป็นทองคำและดอลลาร์ไว้แล้ว คือเป็นเจ้าหนี้สหภาพเงิน bancor นี้ประเทศที่เกินดุลจะต้องยินดีรับโดยไม่จำกัดเท่าที่ประเทศอื่นเบิกเกินบัญชี แต่ประเทศที่ขาดดุลจะคงบัญชีติดลบกับสหภาพได้เฉพาะเท่ากับปริมาณโควต้าซึ่งตั้งไว้เฉพาะแต่ละประเทศ ซึ่งก็คือวิธีการเบิกเงินเกินบัญชีที่ใช้ในระบบธนาคารพาณิชย์นั่นเอง น่าสังเกตว่า ตามแผนการของเคนส์นั้นประเทศที่มีดุลการชำระเงินเกินดุลต้องรับภาระหนักมาก เพราะต้องให้เครดิตแก่ประเทศที่ขาดดุลตลอดเวลา เคนส์เสนอไว้ว่าโควต้าทั้งหมดมีมูลค่า 33 พันล้านดอลลาร์ ซึ่งในจำนวนนี้ให้เป็นโควต้าของสหรัฐฯ 3 พันล้านดอลลาร์ สมมติว่าสหรัฐฯ มีดุลการชำระเงินเกินดุลอยู่ประเทศเดียว สหรัฐฯ ก็จะได้เงิน bancor มาถึง 30 พันล้านดอลลาร์ เหมือนกับสหรัฐฯ ให้ประเทศที่ขาดดุลกู้ 30 พันล้านดอลลาร์นั่นเอง

---

³¹ เคนส์ เป็นนักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษที่มีประสบการณ์มากมายทั้งด้านการเมือง และเป็นนักการค้าที่เปี่ยมไปด้วยสัญชาตญาณที่ถูกต้อง เกี่ยวกับทิศทางของตลาด เขาเป็นผู้ที่ได้รับความเชื่อถือทั้งในแวดวงของนักวิชาการ รัฐบาล ภาคธุรกิจ บุคคลเหล่านั้นมักปรึกษาเขาเสมอในหัวข้อทางด้านเศรษฐศาสตร์ นอกจากนี้เขายังมีความรู้อย่างลึกซึ้งในเรื่องตลาดหลักทรัพย์อีกด้วย เขาเขียนหนังสือเล่มแรก ที่ใช้ชื่อว่า "The Economic Consequences of the Peace" ซึ่งบรรยายถึงปัญหาหนี้สินและเงินเพื่ออันรุนแรงในเยอรมัน สิ่งที่เขาระบุไว้ในหนังสือดูสมเหตุสมผลเป็นจริงเป็นจัง ทำให้หนังสือเล่มนี้กลายเป็นหนังสือที่ขายดีที่สุดในช่วงนั้น

ประเทศที่ขาดดุลถ้าเบิกเกินบัญชีถึงครึ่งหนึ่งของโควต้าแล้ว สหภาพอาจขอให้ลดค่าของเงินหรือควบคุมการส่งออกนอกประเทศ ส่วนประเทศที่เกินดุลติดต่อกันสหภาพอาจขอให้ขยายเครดิตและขยายดีมานด์เพิ่มเงินตรา ลดภาษีสินค้านำเข้าและขยายการลงทุนในต่างประเทศ เคนส์ยังเสนอต่อไปด้วยว่าส่วนเกินดุลที่ไม่ได้ใช้ทิ้งไว้เฉย ๆ หลังจากระยะหนึ่งให้ถือว่าเป็นอันหมดไปโดยอัตโนมัติ แสดงว่าตามแผนของเคนส์ ประเทศที่มีดุลการชำระเงินเกินดุลจะต้องแก้ไขตนเองด้วย มิฉะนั้นจะถูกลงโทษ

ส่วนแนวทางของสหรัฐอเมริกาที่ตั้งอยู่บนหลักการของไวท์ซึ่งได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการดูแลระบบอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศและแนวทางในการก่อตั้งองค์การระหว่างประเทศด้านการเงิน สมาชิกจะต้องกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนของตนเป็นทองคำและดอลลาร์ เรียกว่า ค่าเสมอภาค (Par value) และสมาชิกทุกประเทศมีหน้าที่ที่จะต้องรักษาค่าเสมอภาคของเงินของตนไม่ให้อัตราแลกเปลี่ยนขึ้นลงเกินกว่าที่IMF กำหนดแล้วจะทำให้อัตราแลกเปลี่ยนของประเทศนั้นขาดเสถียรภาพ ดังนั้นในกรณีที่ประเทศสมาชิกเกิดการขาดดุลและทุนสำรองที่ตนมีอยู่ไม่เพียงพอจะสามารถยืมทุนสำรองจากIMF ได้โดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงค่าเสมอภาคนั้น ยกเว้นในกรณีที่การขาดดุลนั้นมีติดต่อกันเป็นเวลานานหลายปี ซึ่งIMF อาจจะให้เปลี่ยนอัตราแลกเปลี่ยนได้คล้ายกับระบบธนาคารกลาง ซึ่งธนาคารพาณิชย์จะต้องมีเงินสดสำรองฝากไว้กับธนาคารกลาง และอาจจะถอนจากธนาคารกลางมาใช้เมื่อมีความจำเป็น

นั่นคือระบบของ ไวท์ ประเทศสมาชิกจะต้องมีเงินทุนจำนวนหนึ่งที่ฝากไว้กับ IMF และประเทศสมาชิกจะได้สิทธิกู้เงินจากIMF ตามจำนวนโควต้าที่กำหนด เพื่อนำไปชำระหนี้ ประเทศที่เกินดุลจะรับผิดชอบและเสี่ยงเท่ากับจำนวนโควต้าที่ตนได้รับเท่านั้น³²

กล่าวโดยสรุป ทั้งสองคนมีความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องที่คัดค้านการใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวอย่างเสรี โดยต้องการให้ค่าเงินมีเสถียรภาพไม่ผันผวนขึ้นลง การควบคุมควรใช้องค์การระหว่างประเทศ (International Body) ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องการเงินระหว่างประเทศ และยังไม่เห็นด้วยกับนโยบายการกีดกันทางการค้าที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 อย่างไรก็ตามแผนของเคนส์ (The Keynes Plan) ซึ่งเป็นแผนของประเทศอังกฤษกับแผนของไวท์ (The White Plan) ซึ่งเป็นแผนของประเทศสหรัฐอเมริกายังมีข้อแตกต่างกันในสาระ

³² นวลละออ หอมเศรษฐี. เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ. ภาคการเงินระหว่างประเทศ. กรุงเทพฯ. 2522.

สำคัญหลายประการด้วยกัน เช่น แผนของเคนส์ต้องการให้อัตราแลกเปลี่ยนสามารถเปลี่ยนแปลงสอดคล้องกับนโยบายเศรษฐกิจภายในประเทศ และถ้ามีความไม่สมดุลทางการค้าการชำระเงินระหว่างประเทศทั้งประเทศที่เกินดุลและขาดดุลจะต้องมีการปรับนโยบายด้วย นอกจากนี้ยังมีความประสงค์ที่จะให้มีการควบคุมการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศอย่างเข้มงวดอีกด้วย ส่วนแผนของไวท์นั้นต้องการให้อัตราแลกเปลี่ยนมีเสถียรภาพและการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนจะเกิดขึ้นเฉพาะในกรณีที่เกิดความไม่สมดุลขั้นพื้นฐาน (Fundamental Disequilibrium) เท่านั้น และประเทศที่ขาดดุลการชำระเงินจะต้องปรับนโยบายเป็นส่วนใหญ่ โดยถือเป็นการลงโทษด้วย และไม่ควรมำเงินไปช่วยเหลือง่าย ๆ เพราะถือว่าประเทศนั้นขาดประสิทธิภาพในการค้าการผลิตและสามารถเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศได้โดยเสรีพอสมควร³³ และน่าสังเกตด้วยว่า ข้อเสนอของอังกฤษต้องการให้ระบบของ IMF ต่างไปจากระบบมาตรฐานทองคำอย่างมาก แต่ข้อเสนอของสหรัฐฯ ซึ่งได้รับการนำไปปฏิบัติยังคงลักษณะของระบบมาตรฐานทองคำอยู่³⁴

สหรัฐอเมริกาปฏิเสธแผนการของเคนส์ เนื่องจากเป็นแผนซึ่งผลึกภาระในการปรับดุลการชำระเงินให้แก่ประเทศที่เกินดุลมาก สหรัฐฯ จึงได้เสนอแผนการ White ให้เป็นร่างที่ใช้ในการพิจารณากันในการประชุม ซึ่งขณะนั้นทองคำจากทั่วโลกประมาณร้อยละ 60 ไหลมาอยู่กับสหรัฐฯ เรียบร้อยแล้ว สหรัฐฯ เป็นมหาอำนาจแล้ว อังกฤษไม่ใช่มหาอำนาจอีกแล้ว เพราะฉะนั้นสหรัฐฯ จึงมีอำนาจต่อรองมากกว่าแม้เคนส์ จะมีชื่อเสียงทางวิชาการมากกว่าก็ตาม

จากผลการประชุมในครั้งนี้นำไปสู่การจัดตั้งกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund - IMF) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดูแลเสถียรภาพของระบบการเงินระหว่างประเทศ พร้อมกับการก่อตั้ง IMF ได้มีการก่อตั้งธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและการพัฒนา หรือเรียกกันทั่วไปว่า ธนาคารโลก (International Bank for Reconstruction and Development - IBRD) หรือ (World Bank) เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ในระยะหลังสงคราม และเป็นแหล่งเงินทุนเพื่อการพัฒนาในระยะยาว รวมทั้งทำหน้าที่จัดสรรทรัพยากรทางการเงินในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแก่ประเทศสมาชิก และโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศด้อยพัฒนา

³³ ฐาปนา จีนไพศาล. การเงินระหว่างประเทศ. หน้า 3-5

³⁴ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. เศรษฐกิจการการเงินระหว่างประเทศ. หน้า 49

สถาบันทั้งสองนี้ได้รับการรับรองเป็นทางการจากประเทศสมาชิกของสหประชาชาติเมื่อเดือน ธันวาคม พ.ศ.2488 (ค.ศ.1945) และธนาคารโลกเริ่มดำเนินงานในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2489 (ค.ศ.1946) ส่วนIMFการเงินระหว่างประเทศเริ่มดำเนินงานเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ.2490 (ค.ศ.1947)³⁵

ทั้งนี้จากการประชุมที่เมืองเบรตตันวูดส์ ในครั้งนั้นได้นำไปสู่การลงนามร่วมกันระหว่างรัฐ สัมพันธมิตร 44 รัฐในข้อตกลงเบรตตันวูดส์ และนำไปสู่การก่อตั้งกองทุนการเงินระหว่างประเทศ หรือ International Monetary Fund ขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยIMF ได้เริ่มเปิดดำเนินงานอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2490³⁶ (ค.ศ. 1947) กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) จึงถือกำเนิดขึ้นในฐานะองค์การชำนาญพิเศษ (Specialized International Organization) ขององค์การสหประชาชาติ (United Nation) เพื่อดูแลตรวจตราและรักษาระเบียบทางการเงินระหว่างประเทศ และเพื่อเป็นการป้องกันรัฐสมาชิก แข่งขันกันลดค่าเงินโดยมีข้อตกลง IMF* (Articles of Agreement of the International Monetary Fund) ซึ่งเป็นกฎหมายอันดีสูงสุดของIMF และเป็นสนธิสัญญาพหุภาคี (Multilateral Treaty) โดยให้ความสำคัญเกี่ยวกับระบบอัตราแลกเปลี่ยนของรัฐสมาชิกมากที่สุด โดยข้อ 4 ของข้อตกลง IMF ได้กำหนดลงไปอย่างชัดเจนว่า รัฐสมาชิกของIMF ต้องกำหนดค่าเงินของตน โดยเทียบกับค่า ของทองคำหรือค่าของเงินดอลลาร์สหรัฐ และรัฐสมาชิกจะต้องทำธุรกรรมโดยยึดค่าเงินที่ตนได้ กำหนดไว้เป็นทางการเป็นหลัก จะทำธุรกรรมให้ค่าเงินคลาดเคลื่อนจากค่าทางการได้ไม่เกิน $\pm 1\%$ เท่านั้น การกำหนดค่าเงินสกุลของรัฐสมาชิกเทียบกับค่าทองคำหรือค่าเงินดอลลาร์สหรัฐ เรียกว่า ค่าเสมอภาค (Par Value) จึงเรียกระบบอัตราแลกเปลี่ยน³⁷ ของรัฐสมาชิกภายใต้ข้อตกลง

³⁵ นवलละออ หอมเศรษฐี.เศรษฐกิจระหว่างประเทศ.หน้า133

³⁶ รุ่งพงษ์ ชัยนาม "สหประชาชาติ" ใน"เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายระหว่างประเทศและองค์การระหว่าง ประเทศหน่วยที่ 6-10", กรุงเทพฯ,โรงพิมพ์สารมวลชน,2530,หน้า 826

³⁷ ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราตามหลักสากล สามารถแบ่งได้เป็น 2 ระบบใหญ่ ดังนี้

1. ระบบที่ผูกโยงกับการกำหนดค่าเงินในประเทศไว้กับสกุลหลักสำคัญ ๆ ของโลกอย่างแนบแน่น (Fixed Exchange Rate System) ซึ่งแบ่งเป็น
  - 1.1 ระบบที่ตรึงค่าเงินไว้กับเงินสกุลเดียว (Single Peg System)
  - 1.2 ระบบที่ผูกค่าเงินไว้กับตะกร้า (Multiple Peg System)
2. ระบบที่เปิดโอกาสให้ค่าเงินในประเทศสามารถเคลื่อนไหวขึ้นลงได้อย่างเสรี โดยที่ทางการจะไม่เข้าไปดำเนินการแทรกแซงหรือปรับเปลี่ยนค่าเงินของสกุลเงินในประเทศในตลาดเงินตราต่างประเทศ (Fully Flexible Exchange Rate System)

IMF ว่า ระบบแลกเปลี่ยนแบบคงที่ (Fix Exchange Rate System หรือ ระบบค่าเสมอภาค (Par Value System) นั้นเอง

* ต่อไปนี้จะใช้คำว่า “ข้อตกลง IMF” แทน

1.2 โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ภายในองค์กรของIMF

1.2.1 สภาผู้ว่าการ (Board of Governors)

เป็นโครงสร้างที่กำหนดไว้ในข้อ 12 ของข้อตกลง IMF โดยระบุว่า “The Fund shall have Board of Governors...” สภาผู้ว่าการเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญในการบริหารงานของIMF ซึ่งเปรียบเสมือนผู้ถือหุ้นของบริษัท สภาผู้ว่าการนี้ ประกอบด้วย ผู้ว่าการ (Governor) และผู้ว่าการสำรอง (Alternate Governor) โดยได้รับการแต่งตั้งจากสมาชิกแต่ละประเทศซึ่งมักจะแต่งตั้งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (Ministers of Finance) หรือผู้ว่าการธนาคารกลาง (Heads of Central Bank) โดยปกติจะมีประชุม ปีละ 1 ครั้ง แต่อาจมีการร้องขอให้เปิดประชุมได้ ถ้ามีผู้ว่าการอย่างน้อย 5 คน ยื่นคำร้องหรือมีผู้ว่าการที่มีคะแนนเสียงรวมเป็น 1 ใน 4 ของคะแนนเสียงทั้งหมด หรือ ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหาร โดยอาจจะประชุมหารือลงคะแนนเสียงด้วยวิธีทางไปรษณีย์ (By Mail) ในบางครั้ง³⁸ ซึ่งการประชุมประจำปีจะจัดรวมกับการประชุมสภาผู้ว่าการธนาคารโลก³⁹

ในการประชุมสภาผู้ว่าการนั้นผู้ว่าการและผู้ว่าการสำรองของประเทศสมาชิกมีสิทธิเข้าร่วมประชุม แต่ในการลงคะแนนเสียงนั้นเฉพาะผู้ว่าการเท่านั้นมีสิทธิในการออกเสียงลงคะแนน สำหรับผู้ว่าการสำรองมีสิทธิในการออกเสียงลงคะแนนในกรณีที่ผู้ว่าการไม่ได้เข้าร่วมประชุมเท่านั้น ในการออกเสียงลงคะแนนผู้ว่าการแต่ละท่านจะมีคะแนน 250 เสียง และเพิ่มขึ้น 1 เสียง ตาม

2.1 ระบบลอยตัวแต่มีการแทรกแซงตามความจำเป็น (Managed Float System) ซึ่งเป็นระบบที่ประเทศไทยเริ่มใช้เมื่อ 2 กรกฎาคม 2540

2.2 ระบบลอยตัวเสรี (Independent Float System) ซึ่งอัตราแลกเปลี่ยนจะถูกกำหนดโดยกลไกตลาดอย่างอิสระ

³⁸ www.imf.org/external/pubs/ft/surve/sup0998/02.html, visited 1/1/39

³⁹ Secretary's Department International Monetary Fund, Directory of Economic, Commodity, and Development Organizations, Washington, DC, 1999

สัดส่วน ของเงินสมทบของสมาชิกทุก 10,000 ดอลลาร์สหรัฐ โดยแต่ละประเทศจะมีสิทธิออกเสียงตามสัดส่วนของเงินที่ประเทศนั้นมีอยู่ใน IMF ทั้งนี้ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีสิทธิออกเสียงมากที่สุด⁴⁰ ซึ่งหลักในการลงคะแนนเสียงในลักษณะนี้อาจทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบในการตัดสินใจในเรื่องที่อาจมีผลกระทบต่อประเทศเล็ก ๆ ที่มีสัดส่วนของเงินสมทบที่น้อยกว่าประเทศมหาอำนาจอื่น ๆ และก่อให้เกิดข้อวิจารณ์ว่า IMF อาจถูกครอบงำหรือกำหนดทิศทางการทำงานตลอดจนการตัดสินใจของ IMF โดยถือประโยชน์ของประเทศมหาอำนาจเป็นสำคัญ แต่เมื่อพิจารณาถึงประเทศมหาอำนาจในฐานะเจ้าของเงิน ซึ่งมีสัดส่วนเงินสมทบที่ค่อนข้างมาก ก็ย่อมต้องการความมั่นใจ และการป้องกันการสูญเสียเงินสมทบในสัดส่วนของตนให้มากที่สุดด้วย

สำหรับหน้าที่ของสภาผู้ว่าการนั้น สภาผู้ว่าการมีอำนาจหน้าที่เป็นผู้กำหนดนโยบายและเป็นผู้พิจารณารายงานการศึกษาฐานะและระบบการเงินของประเทศสมาชิกหรือ Country's Report ซึ่งเป็นข้อมูลการประชุมระหว่างคณะทำงานของ IMF กับประเทศสมาชิก โดย Mission ของ IMF ด้วยวิธี Consultation อย่างไรก็ตามสภาผู้ว่าการอาจมอบอำนาจให้คณะกรรมการบริหาร (Executive Board) ได้ในบางเรื่อง นอกจากอำนาจบางประการที่มอบไม่ได้ เช่น การรับสมาชิกใหม่ หรือ การขอให้สมาชิกออกจาก IMF หรือการปรับโควต้าใหม่⁴¹ รวมถึงการอนุมัติการแก้ไขบทบัญญัติของข้อตกลง IMF

ปัจจุบันนี้ IMF ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 182 ประเทศ⁴² ผู้ว่าการและผู้ว่าการสำรองรวมกันประมาณ 500 คน โดยจะดำรงตำแหน่งเรื่อยไปจนกว่าจะมีการแต่งตั้งผู้ว่าการคนใหม่เข้ามาแทน ตามข้อ 12 มาตรา 2 (a) สำหรับประเทศไทยนั้น เดิมจะแต่งตั้งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้ว่าการ และปลัดกระทรวงการคลังเป็นผู้ว่าการสำรอง และจะแต่งตั้ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เป็นผู้ว่าการในธนาคารโลก และแต่งตั้งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้ว่าการสำรอง แต่ในปัจจุบันธนาคารแห่งประเทศไทยจะรับผิดชอบในส่วนของ IMF และกระทรวงการคลังจะรับผิดชอบในส่วนของธนาคารโลก

⁴⁰ ฐาปนา อินทไศศล, การเงินระหว่างประเทศ, หน้า 10-5

⁴¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 53

⁴² Secretary's Department International Monetary Fund, Directory of Economic, Commodity, and Development Organizations, Washington, DC, 1999

1.2.2 คณะกรรมการเฉพาะกิจ (Interim Committee)

เป็นองค์กรที่มีหน้าที่เตรียม Ministerial Guidance เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการบริหาร คณะกรรมการเฉพาะกิจนี้มี 24 คน ประกอบด้วยผู้ว่าการ (Governors) รัฐมนตรี (Ministers) หรือเจ้าหน้าที่อื่นในระดับเทียบเท่ากัน (other officials of comparable rank) โดยจะมีการประชุมปีละ 2 ครั้ง ในช่วงฤดูใบไม้ผลิและช่วงเวลาที่มีการประชุมประจำปีของสภาผู้ว่าการของIMF⁴³ โดยมีหน้าที่สำคัญในการเสนอรายงานเกี่ยวกับ การจัดการ (Management) และการทำหน้าที่ (Functioning) ของระบบการเงินระหว่างประเทศและเสนอแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขความตกลงของIMF

ความเป็นมาคณะกรรมการนี้ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อ วันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ.2517 (ค.ศ. 1974) โดยมีวัตถุประสงค์ในช่วงแรก เพื่อให้เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาระดับสูง (As a high-level advisory board) โดยการจัดตั้งคณะกรรมการ นี้ เกิดขึ้นเนื่องจากIMF ต้องการหามาตรการในการแก้ไขข้อบกพร่องของระบบ Bretton Woods ดังนั้นในเดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2519 (ค.ศ. 1976) IMF จึงได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการว่าด้วยการปฏิรูประบบการเงินระหว่างประเทศและปัญหาที่เกี่ยวข้อง” (The Committee on Reform of the International Monetary System an Related Issues) ซึ่งภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น “Committee 20” เนื่องจากคณะกรรมการนี้ประกอบด้วยผู้แทนของประเทศผู้มั่งคั่ง 10 ประเทศ และกรรมการจากประเทศกำลังพัฒนาอีก 10 ประเทศ⁴⁴ คณะกรรมการชุดนี้ ใช้เวลาประชุมทั้งหมด 6 ครั้ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 - 2517 (ค.ศ. 1972 - 1974) โดยได้เสนอรายงานต่อสภาผู้ว่าการและเสนอแนะให้จัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจของสภาผู้ว่าการ (Interim Committee) แทน “Committee 20” เพื่อให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดการและการปรับปรุงระบบการเงิน แม้ว่าจะใช้ชื่อว่า คณะกรรมการเฉพาะกิจ ก็ตาม แต่จากข้อเท็จจริงแล้วคณะกรรมการฯ นี้มีสถานะเป็นโครงสร้าง (องค์กร/หน่วย) ที่มีลักษณะถาวร⁴⁵

⁴³ www.imf.org/external/pubs/ft/surve/sup0998/02.html, visited 1/1/39

⁴⁴ คณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.สถาบันการเงินระหว่างประเทศ.กรุงเทพฯ.2523.หน้า33

⁴⁵ Erik Denter, หน้า 29

1.2.3 คณะกรรมการว่าด้วยการพัฒนา (Development Committee)

สภาผู้ว่าการได้จัดตั้งคณะกรรมการอีกคณะหนึ่งร่วมกับธนาคารโลก โดยอาศัยอำนาจตามข้อ 12 มาตรา 2 (j) โดยคณะกรรมการนี้มี 24 คน ประกอบด้วย ผู้ว่าการของธนาคารโลกและของIMF, รัฐมนตรี, หรือเจ้าหน้าที่ ในระดับเดียวกัน ทำหน้าที่ให้คำแนะนำ และรายงานต่อสภาผู้ว่าการธนาคารโลกและIMFในประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนา⁴⁶ และการเคลื่อนย้ายทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่แท้จริงไปยังประเทศกำลังพัฒนา⁴⁷ ที่ผ่านมาคณะกรรมการฯ นี้มักมีความเห็นที่ไม่ลงรอยกับหน่วยงานอื่นของIMF จึงได้มีความเคลื่อนไหวที่จะผลักดันคณะกรรมการนี้ออกจากIMF ให้ไปอยู่ในกรอบของธนาคารโลกเพียงค่ายเดียว แต่ได้ถูกประเทศกำลังพัฒนาขัดขวางไว้⁴⁸

1.2.4 คณะกรรมการบริหาร (Executive Board)

ตามข้อตกลง IMF ใน ข้อ 12 มาตรา 3 ได้บัญญัติไว้ว่า "The Fund shall have..., an Executive Board..." คณะกรรมการบริหาร มี 24 คน ซึ่งได้รับแต่งตั้งและเลือกตั้งจากประเทศสมาชิก⁴⁹ โดย 19 คน มาจากการเลือกตั้งและอีก 5 คน แต่งตั้งจากประเทศสมาชิก 5 ประเทศ ที่มีสัดส่วนเงินทุนสูงสุด⁵⁰ โดยมีกรรมการจัดการ (Managing Director) ซึ่งได้รับเลือกจากคณะกรรมการบริหารทำหน้าที่เป็นประธานของคณะกรรมการบริหาร ทั้งนี้กรรมการบริหาร 19 คน จะจัดสรรกันตามภูมิภาคโดยจะมีการเลือกตั้งกันทุก 2 ปี⁵¹ กรรมการบริหารแต่ละคนจะแต่งตั้งกรรมการบริหารสำรอง ซึ่งมีอำนาจเต็ม เพื่อทำหน้าที่แทนในกรณีที่ไม้อาจทำหน้าที่ได้⁵²

โดยปกติคณะกรรมการบริหารจะประชุมกัน 3 ครั้งต่อสัปดาห์⁵³ ระบบการลงคะแนนเสียงใช้ระบบคะแนนเสียงแบบสัดส่วน (Weighted Voting system) แทนระบบหนึ่งประเทศหนึ่งเสียง

⁴⁶ www.imf.org/external/pubs/ft/surve/sup0998/02.html, visited 1/1/39

⁴⁷ Erik Denter, หน้า 30

⁴⁸ Erik Denter, หน้า 30

⁴⁹ Ibid

⁵⁰ Ibid, หน้า 30

⁵¹ รุ่งพงษ์ ชัยนาม, กฎหมายระหว่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ, กรุงเทพฯ. 2535. หน้า 827

⁵² Secretary's Department International Monetary Fund, Directory of Economic, Commodity, and Development Organizations. Washington, DC. 1999

⁵³ www.imf.org/external/pubs/ft/surve/sup0998/02.html, visited 1/1/39

(One country on Vote) ซึ่งเป็นระบบที่ใช้ในองค์การสหประชาชาติ (UN) ทำให้ประเทศที่เป็นกรรมการบริหารถาวรสามารถกำหนดทิศทางการดำเนินงานของIMF ได้โดยเด็ดขาด เพราะแม้ประเทศเล็ก ๆ อื่น ๆ จะรวมตัวกัน ก็ยังมีคะแนนเสียงไม่เท่ากับ ประเทศ 5 ประเทศ นั้นรวมกันตลอดจนหากประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศที่มีคะแนนเสียงมากที่สุด ไม่เห็นด้วยกับการดำเนินการใด ๆ IMF ก็จะไม่สามารถทำได้เพราะIMFกำหนดให้การดำเนินการใด ๆ ของIMF ต้องได้รับความเห็นชอบ ด้วยมติ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 85 ของคะแนนเสียงทั้งหมด ซึ่งสหรัฐอเมริกามีสัดส่วนอยู่ถึงร้อยละ 17.4 ข้อสังเกตประการหนึ่ง คือ กรรมการบริหารประเภทที่ได้รับการแต่งตั้งมักจะแสดงจุดยืนสนับสนุนอย่างเต็มที่ต่อจุดยืนของรัฐสมาชิกที่แต่งตั้งเขาให้ได้รับตำแหน่ง ในขณะที่กรรมการที่ได้รับการเลือกตั้งโดยกลุ่มประเทศหลายประเทศ จะมีขอบเขตของการแสดงจุดยืนได้กว้างขวางกว่า และข้อสังเกตอีกประการหนึ่ง คือสำนักงานใหญ่ของIMFตั้งอยู่ในดินแดนของประเทศที่มีสัดส่วนเงินสมทบที่มากที่สุด⁵⁴

สภาผู้ว่าการได้มอบหมายอำนาจบางอย่างให้กับคณะกรรมการบริหาร ซึ่งเป็นองค์กรตัดสินใจถาวรของIMF (The IMF's permanent decision making organ) โดยมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายโดยรวม การบริหารจัดการกิจการตามปกติของIMF การสำรวจตรวจตรา (surveillance) ในนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนของประเทศสมาชิก และการพิจารณาอนุมัติการให้ความช่วยเหลือด้านการเงินแก่ประเทศสมาชิกที่ประสบปัญหา เมื่อสมาชิกเรียกร้อง ตลอดจนให้คำปรึกษาหารืออย่างเป็นระบบในเรื่องภาพรวมเศรษฐกิจโลก⁵⁵ รวมถึงให้คำแนะนำต่อสภาผู้ว่าการในกรณีที่ต้องการให้คณะกรรมการบริหารเข้ามามีส่วนในการออกเสียง เช่น การรับสมาชิกใหม่ การเพิ่มจำนวนเงินทุน

1.2.5 กรรมการจัดการ (Managing Director)

ได้ถูกกำหนดไว้ในข้อ 12 มาตรา 1 โดยถือว่าเป็นผู้บริหารสูงสุดในฐานะหัวหน้าคณะเจ้าหน้าที่ของIMF (Head of organization's staff) และเป็นประธานกรรมการบริหารIMF โดยได้รับเลือกตั้งจากที่ประชุมคณะกรรมการบริหารและปฏิบัติงานภายใต้นโยบายของสภาผู้ว่าการและคณะกรรมการบริหาร มีรองกรรมการจัดการคนที่ 1 (First Deputy Managing Director) อีก 1 คน ซึ่งจะเป็นรองประธานคณะกรรมการบริหารโดยตำแหน่ง และรองกรรมการจัดการอีก 1 คน เพื่อทำ

⁵⁴ Erik Denter หน้า 31

⁵⁵ Ibid

หน้าที่ช่วยเหลือกรรมการจัดการในเรื่องการบริหาร และทำหน้าที่รักษาการแทนประธานกรรมการบริหารเมื่อกรรมการจัดการไม่อยู่⁵⁶ ทั้งนี้กรรมการจัดการมีวาระการดำรงตำแหน่งวาระละ 5 ปี และอาจได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งได้อีก 1 วาระ

กรรมการจัดการมีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบในสวนการกำกับดูแลและบริหารงานโดยทั่วไปของIMF (Conducting the ordinary business of the IMF)⁵⁷ และต้องมีการติดต่อกับสมาชิกอย่างใกล้ชิดในเรื่องข้อตกลงอัตราแลกเปลี่ยนและนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนของสมาชิกที่ได้ให้ไว้กับIMF รวมทั้งมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในข้อตกลงอัตราแลกเปลี่ยนและนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนที่สมาชิกเสนอขึ้นมา⁵⁸ นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ควบคุมการทำงานขององค์กร (organ) และองค์กรย่อย (Subsidiary Organ) ต่าง ๆ ภายในIMF เช่น ควบคุมการทำงานของคณะกรรมการเฉพาะกิจ (Interim Committee) และคณะกรรมการเพื่อการพัฒนา (Development Committee)

ในบางกรณี หากIMF ได้รับการร้องเรียนจากประเทศสมาชิกว่ามีสมาชิกบางประเทศได้ละเมิดข้อบังคับของIMF และกรรมการจัดการได้พิจารณาแล้วเห็นว่าอาจจะเป็นความจริง ก็สามารถทำการสอบถามปัญหานี้กับประเทศสมาชิกที่ถูกกล่าวหาอย่างไม่เป็นทางการและเป็นความลับได้ เมื่อได้ดำเนินการสอบสวนเสร็จแล้ว กรรมการจัดการ จะต้องรายงานอย่างไม่เป็นทางการ ให้คณะกรรมการบริหารทราบเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่ทั้งนี้ไม่เกิน 4 เดือน หลังจากได้ทราบเรื่องกล่าวหา⁵⁹

โดยธรรมเนียมปฏิบัติที่ผ่านมากกรรมการจัดการของIMF มักจะมาจากประเทศแถบ ยุโรป และรองกรรมการจัดการคนที่หนึ่งมักจะมาจากประเทศสหรัฐอเมริกาเสมอ ซึ่งรองกรรมการจัดการคนที่หนึ่งจะเป็นผู้มีอิทธิพลอยู่เบื้องหลังการตัดสินใจของคณะกรรมการบริหารเสมอ อย่างไรก็ตาม นายมิเชล คองเดซุ (Mr.Michel Camdessus) กรรมการจัดการคนที่แล้วเป็นชาวฝรั่งเศสและมีความใกล้ชิดกับ นายโรเบิร์ต รูบิน (Mr.Robert Rubin) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง และ นายสแตนลีย์ ฟิชเชอร์ (Mr.Stanley Fischer) รองกรรมการจัดการคนที่ 1 เป็นอย่างมาก ดังนั้นการทำงานระหว่างIMFและกระทรวงการคลังของสหรัฐอเมริกา จึงสอดคล้องกันอย่างลึกซึ้ง

⁵⁶ คู่มือองค์กรระหว่างประเทศ. หน้า 74

⁵⁷ www.imf.org/external/pubs/ft/surve/sup0998/02.html, visited 1/1/39

⁵⁸ คณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.สถาบันการเงินระหว่างประเทศ. กรุงเทพฯ. 2523. หน้า 34

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 35

เสมอมา และมีทัศนคติที่เข้มงวดกับการให้ประเทศสมาชิกกู้เงินจากIMF ซึ่งเป็นแนวความคิดที่ส่งผ่านมาจากสภาคองเกรสของสหรัฐอเมริกา ผ่านทางรองกรรมการผู้จัดการคนที่ 1 ชาวสหรัฐอเมริกา ไปยังคณะกรรมการบริหารนั่นเอง อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติการจัดการมักจะมีแนวทางในการตัดสินใจที่ยึดติดกับประเทศที่เสนอเขาสุ่ตำแหน่งแม้จะได้รับเงินเดือนจากIMFก็ตาม⁶⁰

1.2.6 เจ้าหน้าที่ (Staff) ปัจจุบันIMFมีเจ้าหน้าที่ประมาณ 2,660 คน จาก 122 ประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักเศรษฐศาสตร์ แต่ก็มีนักบัญชีและนักกฎหมายรวมอยู่ด้วย⁶¹ โดยที่นักเศรษฐศาสตร์นั้นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเศรษฐศาสตร์มหภาค (Macro-Economics) เป็นอย่างดี เนื่องจากต้องติดตามดูแลเกี่ยวกับงบประมาณและนโยบายเศรษฐกิจมหภาคของประเทศสมาชิก

ทั้งนี้IMFได้ แบ่งการทำงานออกเป็น 4 ฝ่ายใหญ่ ดังนี้

1. ฝ่ายรับผิดชอบตามเขตภูมิภาค (Area-Departments) ประกอบด้วย สำนักงานแอฟริกา สำนักงานเอเชีย-แปซิฟิก สำนักงานยุโรป 1 สำนักงานยุโรป 2 สำนักงานตะวันออกกลาง และสำนักงานเวทเทิร์นแอสเมเชียร์

2. ฝ่ายรับผิดชอบทางด้านการบริหารและการบริการพิเศษ (Functional and Special Services Department) ประกอบด้วย สำนักงานด้านการเงิน สำนักงานด้านกฎหมาย สำนักงานกำหนดนโยบายการเงินและระบบแลกเปลี่ยน สำนักงานด้านการพัฒนาและตรวจสอบนโยบาย สำนักงานด้านวิจัย สำนักงานสถิติ และสำนักงานดูแลทรัพย์สิน

3. ฝ่ายรับผิดชอบการด้านข้อมูลและการประสานงาน (Information & Liaison) ประกอบด้วย สำนักงานความสัมพันธ์ภายนอก สำนักงานในยุโรป และสำนักงานภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

4. ฝ่ายงานสนับสนุน (Support Services) ประกอบด้วย สำนักงานธุรการ สำนักงานเลขานุการ สำนักงานคอมพิวเตอร์ สำนักงานสนับสนุนภาษา สำนักงานตรวจสอบภายใน สำนักงานลงทุน สำนักงานวางแผนและงบประมาณ และสำนักงานสนับสนุนด้านเทคนิค

⁶⁰ Erik Denter หน้า 30

⁶¹ ฐาปนา จีนไพศาล.การเงินระหว่างประเทศ.หน้า10-5

สำหรับภาษาที่ใช้ในการทำงานของIMF คือ ภาษาอังกฤษ โดยที่เอกสารสิ่งพิมพ์ของIMF จะมีการแปลเป็น ภาษาจีน ภาษาฝรั่งเศส ภาษาโปรตุเกส ภาษารัสเซีย และ ภาษาสเปนด้วย⁶²

1.2.7 แหล่งเงินทุนของIMF

ที่มาของเงินทุนได้มาจากการเรียกเก็บจากสมาชิกตามสัดส่วนตามข้อ 3 มาตรา 1 ของ ข้อตกลงและอาจมีการกู้ยืมจากสถาบันการเงินอีกทางหนึ่งด้วย นั่นคือสำหรับเงินหรือทรัพยากรใน IMF ที่เรียกว่า General Resource Account (GRA) ส่วนใหญ่จะได้มาจากเงินค่าสมาชิก ซึ่ง ประเทศสมาชิกแต่ละรายจะต้องชำระให้กับ IMF ตามขนาดโควตาการใช้ทรัพยากรIMFของประเทศที่ IMF จัดสรรให้ โดยประเทศสมาชิกจะต้องชำระค่าสมาชิกในรูปของเงินสกุลของประเทศตนเอง สำหรับการกำหนดโควตาการใช้ทรัพยากรของIMFนั้นจะกำหนดในรูปของ SDRs (Special Drawing Rights) โดย 1 SDRs มีค่าประมาณ 1.35184 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา (ณ วันที่ 15 สิงหาคม 2540) ส่วนเกณฑ์การกำหนดโควตาของแต่ละประเทศ IMF จะพิจารณาจากขนาดเศรษฐกิจของประเทศนั้น ๆ แล้วเปรียบเทียบกับประเทศสมาชิกอื่น ๆ IMF จะทบทวนขนาดของโควตาของประเทศต่าง ๆ ใหม่ทุก 5 ปี เพื่อให้เป็นโควตาที่สอดคล้องกับฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิก และสอดคล้องกับการเติบโตของเศรษฐกิจโลก สำหรับโควตาการใช้ทรัพยากรของIMFของประเทศสมาชิกทั้งหมดในปัจจุบันมีอยู่รวม 145,318.8 ล้าน SDRs ส่วนใหญ่ร้อยละ 60.8 เป็นโควตาของประเทศอุตสาหกรรม และร้อยละ 39.2 เป็นโควตาของประเทศกำลังพัฒนา

ทั้งนี้กลุ่มที่มีความสำคัญและมีบทบาทมากคือสมาชิก G-7 ใน IMF สมาชิกใน IMF มี 182 ประเทศ การออกเสียงลงคะแนนของ IMF ใช้ระบบถ่วงน้ำหนัก ซึ่งคำนวณจากโควตา สิ่งที่เราเรียกว่า “โควตา” นี้มีลักษณะเป็นทำนองหุ้นที่สมาชิกถือใน IMF แต่สมาชิกจะถือหุ้นหรือซื้อหุ้นตามความปรารถนาของตนไม่ได้ การกำหนดโควตาเป็นไปตามสัดส่วนแห่งความสำคัญทางเศรษฐกิจในโลกของประเทศสมาชิกรายนั้น ประเทศสมาชิกของ G-7 เป็นประเทศที่มีโควตาใหญ่ใน IMF กลุ่มประเทศ G-7 รวมกันมีโควตาคิดเป็น 49.39% ของโควตาทั้งหมดของ IMF และอำนาจในการออกเสียง (Voting Power) ของ G-7 มีเท่ากับ 47.58% ของอำนาจออกเสียงทั้งหมดของ

⁶² Secretary's Department International Monetary Fund, Directory of Economic, Commodity, and Development Organizations. Washington, DC, 1999

สมาชิก G-7 จึงมีอิทธิพลที่มีลักษณะเกือบเด็ดขาดใน IMF ความเห็นและความต้องการของ G-7 จึงมักได้รับการปฏิบัติโดย IMF⁶³

นอกจากค่าสมาชิกแล้วเงินหรือทรัพยากรของ IMF ที่สำคัญยังประกอบด้วยเงินให้กู้ยืมชั่วคราวจากประเทศสมาชิกที่เป็นกลุ่มประเทศอุตสาหกรรม หรือที่เรียกว่า กลุ่ม G10 และเงินกู้จากประเทศซาอุดีอาระเบีย โดยก่อนปี 2539 IMF มีวงเงินให้กู้ในส่วนนี้รวมประมาณ 17 พันล้าน SDRs (ไม่รวมเงินสมทบของซาอุดีอาระเบียอีก 1.5 พันล้าน SDRs) แต่เนื่องจากเป็นวงเงินที่น้อยและไม่เพียงพอ ในปี 2539 IMF จึงได้พิจารณาเพิ่มประเทศผู้ให้กู้ขึ้นอีก 14 ประเทศ ทำให้มีวงเงินให้กู้เพิ่มขึ้นเป็น 34 พันล้าน SDRs โดยประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับเชิญให้เข้าร่วมเป็นประเทศผู้ให้กู้ด้วย ทั้งนี้ IMF ควรมีเงินทุนที่มีสภาพคล่องในอัตราประมาณ ร้อยละ 70 ของเงินทุนทั้งหมด แต่ในช่วงเดือนกันยายน 2541 IMF มีเงินสำหรับใช้จ่ายเหลืออยู่ 27 พันล้านดอลลาร์ ถือว่ามีสภาพคล่องในระดับต่ำมากเพียง 34% ซึ่ง IMF ยังมีภาระที่จะต้องจ่ายเงินช่วยเหลืออีกถึง 16.2 พันล้านดอลลาร์⁶⁴ ทำให้ IMF ต้องขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาเพื่ออนุมัติเงินประมาณ 18 พันล้านดอลลาร์เพื่อแก้ปัญหาสภาพคล่องของ IMF

1.3 การกำกับดูแลให้เป็นที่ไปตามข้อตกลง IMF

โดยทั่วไปองค์การระหว่างประเทศจะต้องมีกลไกในการควบคุมรัฐสมาชิกให้ปฏิบัติตามพันธกรณีที่ได้ตกลงกันได้ โดยกลไกนี้อาจมีรูปแบบในเชิงบังคับเข้มงวด และอาศัยมาตรการรุนแรงด้วยก็ได้ หรืออาจใช้รูปแบบที่ค่อนข้างผ่อนปรน เน้นหลักการของความร่วมมือกันระหว่างองค์การกับรัฐสมาชิกที่มีความยินดี เต็มใจที่จะปฏิบัติตามพันธกรณี โดยไม่ต้องใช้มาตรการเชิงบังคับ โดยเฉพาะการ IMF ซึ่งเป็นองค์การระหว่างประเทศที่มีบทบาทในเรื่องการเงินระหว่างประเทศ อันเป็นประเด็นที่มีความซับซ้อน ละเอียดอ่อน และอ่อนไหวต่อความรู้สึกของรัฐสมาชิกค่อนข้างมาก จึงจำเป็นต้องมีการสร้างรูปแบบของการควบคุมรัฐสมาชิกเป็นการเฉพาะ แตกต่างจากองค์การระหว่างประเทศอื่น ๆ

การกำกับดูแล (supervision) เป็นรูปแบบที่ IMF เลือกใช้ดูแลและควบคุม ให้ประเทศสมาชิกปฏิบัติตามพันธกรณีที่มีในข้อตกลง รูปแบบนี้เป็นการควบคุมในเชิงบวก ไม่ใช่การบังคับหรือใช้ความรุนแรงเข้มงวด การกำกับดูแลเป็นมาตรการที่ค่อนข้างนุ่มนวลและมีประสิทธิภาพใน

⁶³ สมชัย ฤชุพันธ์, ดร., รวมบทความเศรษฐกิจการเงินการคลังและการภาษีอากรของไทย, กรุงเทพฯ, 2541

⁶⁴ ผู้จัดการรายวัน, ฉบับวันที่ 30 กันยายน 2541 หน้า 6

ระยะยาว ไม่ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรง เพราะความขัดแย้งทางความคิดที่รุนแรงอาจจะนำไปสู่ปัญหาที่ลุกลามใหญ่ต่อไปได้ ประสิทธิภาพที่กล่าวมานั้น จะเป็นไปในเชิงทางการแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้น และที่สำคัญ คือในเชิงการป้องกันปัญหาล่วงหน้า การกำกับดูแลมีระดับของการปฏิบัติที่ค่อนข้างหลากหลาย ที่สำคัญอาจแบ่งเป็น 2 ระดับคือ

1. การกำกับดูแลในกรณีทั่วไป เป็นมาตรการในการกำกับดูแลนโยบายการเงินของประเทศสมาชิกในภาวะปกติโดยใช้วิธีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การปรึกษาหารือ (Consultation) การให้คำแนะนำ การติดตามตรวจตราแนวนโยบายต่าง ๆ ในภาพรวม โดยมีช่วงเวลาที่เหมาะสม เช่น ปีละ 1 ครั้ง เป็นต้น การกำกับดูแลในลักษณะนี้ ไม่มีสภาพบังคับในการปฏิบัติเพราะถึงแม้ประเทศสมาชิกจะไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำของIMF IMF ก็จะไม่ใช้มาตรการรุนแรงตามที่IMF บัญญัติไว้ในข้อตกลงกับรัฐสมาชิกนั้น เช่น การขับไล่ออกจากการเป็นสมาชิกของ IMF

2. การกำกับดูแลในกรณีที่ประเทศสมาชิกขอรับความช่วยเหลือกรณีที่ประเทศสมาชิกมีความจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรของIMF IMF จะมีวิธีการกำกับดูแลที่เข้มงวดมากขึ้น แต่ยังคงไม่มีลักษณะของการบังคับให้ต้องปฏิบัติตามที่IMF กำหนดแต่ฝ่ายเดียว การกำกับดูแลในสถานการณ์เช่นนี้ IMF จะกำกับดูแลผ่านเงื่อนไข (Conditionality) ที่ได้กำหนดร่วมกันทั้ง 2 ฝ่าย เพื่อการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นชั่วคราว รวมถึงเงื่อนไขที่ตกลงกันไว้นั้น ยังสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้หากมีความจำเป็น สภาพบังคับในทางปฏิบัติคือ การไม่อนุมัติเงินกู้ในงวดต่อไป หากประเทศนั้นยังไม่ดำเนินการตามที่มีอยู่ในเงื่อนไขนั้น ๆ เสียก่อน แม้IMF จะสามารถลงโทษสมาชิกด้วยมาตรการรุนแรงขึ้นกว่านี้ก็ตาม

1.3.1 หลักการทั่วไปของการกำกับดูแล

จุดประสงค์หลักของการกำกับดูแล (Supervision) ภายใต้ระบบและการดำเนินนโยบายการเงินระหว่างประเทศของIMF นั้นเพื่อก่อให้เกิดการประเมินและควบคุมให้กฎระเบียบทางกฎหมายสอดคล้องกับพันธกรณี ทั้งนี้องค์กรเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเงินและเศรษฐกิจ ย่อมต้องการระบบการกำกับดูแลที่ละเอียดอ่อน เพื่อสร้างความมั่นใจในการดำเนินการของกลไกทางการเงินอย่างมีประสิทธิภาพและการใช้วิธีทางด้านการเงินที่เหมาะสม ซึ่งกลไกทางกฎหมายภายในขององค์กรเศรษฐกิจระหว่างประเทศ มีความซับซ้อนมาก ความต้องการการกำกับดูแลอย่างเพียงพอในการปฏิบัติงานย่อมมีมากขึ้นด้วย ซึ่งเมื่อมีการกระทำที่ไม่

เหมาะสมหรือขัดกับข้อตกลง IMF ในระหว่างการกำกับดูแล ย่อมทำให้เกิดแรงกระตุ้นให้มีมาตรการแก้ไขออกมา โดยอาจจะเปลี่ยนจากการร้องขอธรรมดาเป็นการปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งจะใกล้เคียงกับการใช้บทลงโทษ⁶⁵

ลักษณะของการกำกับดูแลมี 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการทบทวน จะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม การกระทำหรือการละเว้นการกระทำและบทบาทการแก้ไขโดยจะเกี่ยวกับเฉพาะกรณีเมื่อมีการไม่ปฏิบัติหรือปฏิบัติไม่ถูกต้อง ตามกฎหมายเกิดขึ้น⁶⁶

1.3.2 วิวัฒนาการของแนวคิดเกี่ยวกับหลักการกำกับดูแลของIMF

ในส่วนนี้จะแบ่งเป็น 2 ช่วงเวลา คือ ในช่วงเริ่มต้นในปี ค.ศ.1944 และในช่วงที่เริ่มปรับปรุงวิธีการของการกำกับดูแลหลังจากที่ได้ใช้รูปแบบในช่วงเริ่มต้นมาแล้วระยะหนึ่ง แต่ผลการดำเนินงานยังไม่เป็นที่น่าพอใจมากนัก

1.3.2.1 แนวคิดการกำกับดูแลในช่วงเริ่มต้น (ค.ศ. 1944-) ประกอบด้วย

- กลไกการกำกับดูแลในเชิงควบคุมบังคับ (The Control aspect of supervisory Mechanism) เป็นหลักการโดยกำหนดในเชิงบังคับในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอัตราแลกเปลี่ยน รวมทั้งข้อห้ามในเรื่องนโยบาย Beggar my neighbor ซึ่งการดำเนินนโยบายใด ๆ ต้องทำภายใต้การควบคุมหรือขอความยินยอมจากIMF ก่อน เป็นการเน้นวิธีการเชิงควบคุม

สำหรับการกำกับดูแลตามข้อตกลง IMF จะบอกเป็นนัยไปกับการควบคุมพฤติกรรมของ รัฐในด้านการเงินในส่วนของ Code of Conduct โดยจะต้องอำนวยความสะดวกให้แก่IMFในการเก็บรวบรวมข้อมูล และได้กำหนดหน้าที่ของการดูแลในเรื่องการทบทวนและการแก้ไขอย่างเด่นชัดด้วย และจะถูกกำหนดโดยหน้าที่ที่สมาชิกจะต้องจัดหาข้อมูลให้แก่IMF เท่าที่จำเป็นเพื่อที่IMF จะสามารถควบคุมตามพันธกรณีให้ลุล่วงไปได้ โดยได้บัญญัติเรื่องการปรึกษาหารือ (Consultation) ไว้ด้วย

⁶⁵ Sergei A. Voitovich, International Economic organizations in the international Legal Process, London.

⁶⁶ Ibid

ในกรณีที่มีการละเมิดพันธกรณี IMF จะมีมาตรการบังคับไว้ในหลายรูปแบบ แต่การบังคับใช้นี้ ไม่ใช่มาตรการลงโทษ (Sanction) ซึ่งมีความหมายไปในเชิงลบ โดยลักษณะของมาตรการนั้น ๆ แบ่งเป็น 4 รูปแบบ คือ⁶⁷

1. A Judgment of Peers ซึ่งรวมถึงความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการหรือเป็นความลับ โดย IMF จะส่งให้แก่สมาชิกที่เกี่ยวข้องเท่านั้น รวมทั้งการ Representations ซึ่งเป็นวิธีการที่ค่อนข้างคลุมเครือ

2. การเผยแพร่รายงานในส่วการพัฒนาด้านการเงินและเศรษฐกิจแก่รัฐสมาชิกอื่น

3. การเพิ่มการควบคุมรัฐสมาชิกที่ใช้ทรัพยากรของ IMF นานเกินไป

4. การจำกัดผลประโยชน์ที่จะได้รับ โดยรวมถึงกรณีสมาชิกไม่สามารถใช้ทรัพยากรของ IMF ได้อีกต่อไป

- กลไกการกำกับดูแลในเชิงหน้าที่⁶⁸ (The Functions Nature of the Supervisory Mechanism) แม้ IMF จะไม่มีอำนาจโดยตรงต่อนโยบายเศรษฐกิจภายในของประเทศสมาชิก แต่สามารถตรวจตราตาม Code of Conduct โดยสมาชิกมีหน้าที่จะต้องมีนโยบายที่สอดคล้องกับ Code of Conduct ซึ่งจะเป็นลักษณะของ System of negative obligation ซึ่งเบื้องหลังของหลักการตาม Code of Conduct คือ หลักของ Principle of good Economic Conduct ที่ได้กำหนดหน้าที่ให้สมาชิกต้องปฏิบัติตาม ตามข้อ 1, 2 และ 4 มาตรา 4 (a) ซึ่งการควบคุมพฤติกรรมของรัฐในด้านการเงิน โดยกำหนดให้ผูกพันตามพันธกรณี การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจภายในของประเทศสมาชิกจะเกิดโดยการกระทำของรัฐนั่นเอง เพื่อรับผิดชอบในการดำเนินการตาม Code of Conduct

⁶⁷ R. Barents, Supervision within the international Monetary Fund p.370

⁶⁸ Ibid, p.373

ทั้งนี้การกำกับดูแลของIMF นี้ จะไม่ไปเกี่ยวข้องกับนโยบายเศรษฐกิจภายในของประเทศสมาชิกโดยตรง สังเกตได้จากหน้าที่ในการกำหนดค่าของสกุลเงิน รัฐสมาชิกมีอำนาจในการกำหนดได้เอง IMF มีสิทธิเพียงคัดค้านเพื่อความถูกต้องของการกำหนดค่า แต่หากIMF ไม่เห็นด้วยสมาชิกอาจถูกพิจารณาถอดถอนออกจากIMF ได้

- การกำกับดูแลในเชิงเทคนิค⁶⁹ (The Technical Nature of Supervision) ลักษณะทางเทคนิคเป็นอีกลักษณะหนึ่งของการกำกับดูแลแบบดั้งเดิมของIMF โดยจะเน้นการกำกับดูแลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตาม Code of Conduct โดยสังเกตจาก 3 ตัวอย่าง ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 การปรึกษาหารือ ตามข้อ 14 มีวัตถุประสงค์เพื่อระบุถึงขอบเขตของสมาชิกในการใช้ข้อ 8 (ข้อห้ามในเรื่องการจัดการแลกเปลี่ยน) จะบัญญัติและวิธีการปฏิบัติแสดงให้เห็นว่าIMF ไม่ได้มุ่งหวังที่จะให้คำชี้ขาดที่ชัดเจนในเรื่องนโยบายเศรษฐกิจภายในของรัฐสมาชิก

ตัวอย่างที่ 2 กฎเกณฑ์การใช้ทรัพยากรของIMF โดยมีมาตรการป้องกันคุ้มครองการใช้ทรัพยากรที่ยาวนานเกินไป หรือใช้ไม่สอดคล้องไว้กับวัตถุประสงค์ของIMF โดยการใช้ทรัพยากรจะต้องมีเงื่อนไข

ตัวอย่างที่ 3 เกี่ยวกับถ้อยคำในเรื่องเงินตราสกุลที่ขาดแคลนที่ว่า “หากIMF พบ การขาดแคลนทั่วไปของสกุลเงินใดสกุลหนึ่งเป็นการเฉพาะ ซึ่งกำลังดำเนินอยู่...” ในกรณีเช่นนี้สามารถเลือกปฏิบัติในการกำหนดเงื่อนไขของนโยบายทางเศรษฐกิจ เช่น การเปลี่ยนแปลงค่าเสมอภาค หรือกำหนดมาตรการเพิ่มการนำเข้า เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปในแต่ละตัวอย่าง ข้อตกลง IMF พยายามเลี่ยงการชี้ขาดจากIMF แต่นโยบายทางเศรษฐกิจจะถูกวางระบบโดยของการกำหนดเงื่อนไขจาก IMF นั้นเอง

- แนวคิดเชิงสถาบัน⁷⁰ (Institutional Aspect) ตามโครงสร้างขององค์กรจะสามารถควบคุมนโยบายเศรษฐกิจของประเทศสมาชิก โดยอาศัย Code of Conduct ในสาขาการเงิน แต่ไม่สามารถควบคุมได้โดยตรง โดยความสัมพันธ์ระหว่างIMF และสมาชิกจะดำเนินการโดยผ่าน

⁶⁹ R. Barents, Supervision within the international Monetary Fund. p.375

⁷⁰ Ibid, p.377

ธนาคารกลาง หรือกระทรวงการคลังไม่ใช่กระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งจะดำเนินการเป็นอิสระจากสถาบันที่มีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองไม่มากนักน้อย ดังนั้น การกำกับดูแลโดยIMF จะไม่มีลักษณะในเชิงการเมืองแต่ค่อนข้างจะเป็นในเชิงเทคนิคมากกว่า

1.3.2.2 แนวคิดการกำกับดูแลในระยะต่อมาในฐานะ Instrument of Guidance ⁷¹

จากการใช้กลไกการกำกับดูแลในระยะแรกสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เพียงพอที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ของกรอบการทำงานของIMF ในการควบคุมนโยบายเศรษฐกิจของประเทศสมาชิกและความต้องการที่เพิ่มขึ้นของการกำกับดูแลในเชิงบวก ในรูปแบบของคำแนะนำเกี่ยวกับนโยบายทางเศรษฐกิจ

ความไม่เพียงพอของกลไกเห็นได้จากกรณีที่IMF ไม่เคยใช้อำนาจในเชิงบังคับไม่ว่าจะเป็นการปรึกษาหารืออย่างไม่เป็นทางการ หรือไม่เคยสร้างตัวแทน (Representation) หรือการจัดพิมพ์รายงาน หรือในกรณี ฝรั่งเศส ได้ปรับเปลี่ยนค่าเสมอภาคโดยไม่ได้รับอนุญาตจากIMF ซึ่งจะมีผลทำให้ประเทศนั้นขาดคุณสมบัติในการใช้ทรัพยากรของIMF ซึ่งฝรั่งเศส ได้ใช้อัตราแลกเปลี่ยนที่ไม่สอดคล้องกับข้อตกลง IMF เกือบ 8 ปี ซึ่งการใช้แนวทาง System of negative integration อันเป็นระบบที่ขาดกรอบการทำงานและเครื่องมือการกำกับดูแล จึงได้เริ่มใช้แนวทาง Positive integration โดยผ่านทาง Active guidance และความร่วมมือทางนโยบายเศรษฐกิจ โดยอาศัยวิธีการปรึกษาหารือ (Consultation) และการกำหนดเงื่อนไข (Conditionality) เป็นเครื่องมือสำคัญในการกำกับดูแล กล่าวคือ

- วิธีการปรึกษาหารือ (Consultation) ในฐานะเครื่องมือเพื่อความร่วมมือในทางนโยบายเศรษฐกิจในช่วงปี ค.ศ.1950-60 ตามข้อ 14 มาตรา 2 กำหนดให้IMF ทำ Annual report เกี่ยวกับการจำกัดการแลกเปลี่ยนภายหลัง 3 ปี ที่IMFเริ่มดำเนินการและหลังจากนั้น 5 ปี ประเทศสมาชิกจะต้องเริ่มปรึกษาหารือเป็นการภายในกับIMF ในช่วงนั้นเทคนิคดังกล่าวกลายเป็นเครื่องมือหลักในการดูแลนโยบายเศรษฐกิจของประเทศสมาชิก โดยIMF ได้ขยายกิจกรรมการกำกับดูแลไปในสาขาการค้าระหว่างประเทศด้วย โดยการปรึกษาหารือจะกระทำกันที่กรุงวอชิงตันเป็นส่วนใหญ่รูปแบบนี้ยังคงดำเนินมาถึงช่วงปี ค.ศ.1960-71 แต่ด้วยเหตุของความแตกต่างในเรื่องการปรึกษา

⁷¹ R. Barents, Supervision within the international Monetary Fund. p.381

หารือที่ขาดพื้นฐานกฎหมายที่ดี รวมทั้งการยอมรับระบบตามข้อ 8 จึงเป็นนัยถึงจุดสิ้นสุดของระยะเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลง ไปเป็นการที่เจ้าหน้าที่ของIMF จะเดินทางเข้าเยี่ยมประเทศนั้น ๆ และหารือกันที่กระทรวงการคลังหรือธนาคารกลาง ประมาณ 2 วัน ถึง 2 สัปดาห์หลังจากคณะผู้แทนกลับไป ก็จะทำรายงานเสนอกรรมการบริหารของIMF ต่อไป

- การใช้เงื่อนไขของการใช้ทรัพยากรทางการเงินในฐานะเครื่องมือสำหรับความร่วมมือในเชิงนโยบาย (The Conditionality of Finance Resource as an Instrument for Policy Coordination) เมื่อประเทศสมาชิกมีความจำเป็นต้องขอรับความช่วยเหลือจาก IMF

ซึ่งการดำเนินงานของIMF ในช่วงแรก ๆ สมาชิกไม่ค่อยจะถอนเงินจากIMF มากนัก อาจเป็นเพราะสามารถปรับสมดุลการชำระเงินได้เอง ต่อมาในปีค.ศ.1952 IMF ได้พิจารณาจัดทำ Stand-by Arrangement ซึ่งเป็นมติของIMF ที่สมาชิกจะมั่นใจได้ว่าจะสามารถซื้อเงินตราจากบัญชีทรัพยากรทั่วไป (General Resource Account) ของ IMF ได้

1.3.3 ประเภทของการกำกับดูแล

การกำกับดูแลภายใต้ Code of Conduct จะต้องอยู่ภายใต้หลักการสำคัญ อันได้แก่ หลัก Universality เป็นแรงจูงใจหลักเพื่อที่จะร่วมกันอย่างยั่งยืนในการเป็นสมาชิก⁷² หลัก Uniformity การปฏิบัติรูปแบบเดียวกันเป็นหลักการของIMF เพื่อสร้างความมั่นใจในประสิทธิภาพ⁷³ และความสอดคล้องกับหลักการ Uniformity⁷⁴ ในด้านการกำกับดูแล หลักNeutrality ความเป็นกลาง⁷⁵ ซึ่งกฎเกณฑ์จะต้องมีมาตรฐานที่แน่นอนในด้านความโปร่งใสและความชัดเจน ทำให้มีการใช้นโยบาย และเครื่องมือที่ค่อนข้างถูกต้อง ซึ่งความถูกต้องนี้จะอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานเพื่อความเป็นกลางในการกำกับดูแลของIMF อย่างกว้าง ๆ ต่อมา code of conduct ได้มีการเปลี่ยนจากความไว้วางใจในกฎเกณฑ์ไปสู่การพิจารณาไตร่ตรอง⁷⁶

⁷² www.imf.org/extema/pubs/ft/pam/pam46/pam4605.html

⁷³ Ibid

⁷⁴ Ibid

⁷⁵ Ibid

⁷⁶ Ibid

การกำกับดูแลแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.3.3.1 การกำกับดูแลในภาวะปกติทั่วไป ในเรื่องระบบอัตราแลกเปลี่ยน โดยอาศัยอำนาจตามข้อตกลงข้อ 4 มาตรา 3 (a) ที่บัญญัติว่า “The Fund shall oversee the international monetary system in order to ensure its effective operation, and shall oversee the compliance of each member with its obligation under Section 1 of the Article”

ข้อ 4 มาตรา 1 บัญญัติว่า “each member undertakes to collaborate with the Fund and other members to assure orderly exchange arrangement and to promote a stable system of exchange rate.”

ข้อ 4 มาตรา 3 (b) บัญญัติว่า “In order to fulfill its functions under (a) above, the Fund shall exercise firm Surveillance over the exchange rate policies of members”

วัตถุประสงค์ของIMFประการหนึ่งระบุว่า “to promote international monetary cooperation through a permanent institution which provide the machinery for consultation and collaboration on international monetary problems.” คือ ส่งเสริมสถาบันที่มีการจัดตั้งอย่างถาวร ซึ่งมีกลไก การหารือ และสร้างความร่วมมือในปัญหาการเงินระหว่างประเทศ โดยผ่านการกำกับดูแลในภาวะปกตินี้ จะใช้วิธีการทางการให้ข้อมูล การปรึกษาหารือ (Consultation) เป็นหลัก โดยจะกระทำการใน 2 ระดับ กล่าวคือ

ระดับทวิภาคี

IMF จะระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับเสถียรภาพของอัตราแลกเปลี่ยนกับรัฐสมาชิกโดยผ่านการปรึกษาหารือตามรอบระยะเวลาเป็นประจำทุกปี โดยในการหารือIMF จะตรวจตราอย่างเข้มแข็ง ต่อนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราของรัฐสมาชิก โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของพัฒนาการของดุลการชำระเงิน โดยดูเปรียบเทียบกับทุนสำรองเงินตราต่างประเทศ⁷⁷ ทั้งนี้ IMF จะไม่สนใจว่ารัฐสมาชิกจะประสบภาวะการขาดหรือเกินดุลการชำระเงิน

⁷⁷ Erik Denters, Law and Policy of IMF Conditionality, London

โดย IMF จะวิเคราะห์ทั้งในเรื่องสถานการณ์เศรษฐกิจทั่วไปและแนวนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาล และจะต้องเน้นให้ความสำคัญต่อการสร้างเสถียรภาพทางการเงิน และก่อให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนและยั่งยืนตลอดจนระดับการจ้างงานที่เหมาะสมด้วย

กระบวนการหรือทั้งหมดจะใช้ระยะเวลาประมาณ 3 เดือน หลังจากนั้นคณะกรรมการบริหารจะจัดทำรายงานเพื่อเผยแพร่ให้กับรัฐบาล โดยรายงานนั้นจะกล่าวในทำนองวิพากษ์นโยบายในรูปแบบของ "บทสรุปที่ไม่บีบบังคับ" ให้ต้องปฏิบัติตามผลการประเมิน ซึ่งจะมีตั้งแต่ระดับเป็นที่น่าชื่นชม กลาง ๆ น่าเป็นห่วง จนถึงน่าห่วงใยมาก

อย่างไรก็ตามการตรวจตราในรูปแบบนี้ ในทางปฏิบัติจะไม่นำไปสู่การบังคับให้ต้องปรับตัว⁷⁸ โดยการผลักดันให้มีการปรับตัวจะเป็นไปในลักษณะของการถกเถียงและการชักจูง เช่น การให้กลุ่มผลักดันสมาชิกในกลุ่ม อันจะเป็นการทำให้ประเทศนั้นยอมรับตามคำแนะนำและยอมเปลี่ยนแปลงนโยบายตามคำแนะนำของ IMF แต่ในกรณีของประเทศอุตสาหกรรมอาจไม่ยอมรับตามคำแนะนำเหล่านั้นก็ได้ ทำให้ความสำเร็จของ IMF ในการดำเนินการตรวจตราแบบเข้มแข็งจึงยังถือว่าอยู่ในระดับที่จำกัดอยู่ และข้อเสนอแนะนี้จึงเป็นเพียงคำหวานต่อกันในการเพิ่มความร่วมมือกับ IMF ต่อไปเท่านั้น

ระดับของพหุภาคี

IMF จะจัดพิมพ์รายงานครึ่งปี ในชื่อ World Economic Outlook ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการปรับตัวของระบบเศรษฐกิจการเงินในระดับโลก โดยประเทศสมาชิกอาจจะจัดทำนโยบายของประเทศให้สอดคล้องตามคำแนะนำของเอกสารดังกล่าวก็ได้ รายงานนี้จะมีการประเมินการพัฒนาอย่างรอบด้านในเรื่องอัตราแลกเปลี่ยน ทั้งการวิเคราะห์และทำนายภาวะเศรษฐกิจของโลกด้วย

1.3.3.2 การกำกับดูแลในขณะขอรับการช่วยเหลือทางวิชาการ และการเงินจาก IMF วัตถุประสงค์ของ IMF ประการหนึ่งคือทำให้ความช่วยเหลือรัฐบาลในการปรับดุลการชำระเงิน หากมีการร้องขอเป็นการชั่วคราวและภายใต้การคุ้มกันที่พอเหมาะพอควรซึ่งทุกประเทศไม่ว่าจะมีฐานะทางเศรษฐกิจเป็นเช่นไรจะมั่งคั่งหรือยากจนก็สามารถได้รับสิทธิในการรับความช่วยเหลือนี้

⁷⁸ Erik Denters, Law and Policy of IMF Conditionality. London

อย่างเสมอภาคกัน โดยการให้ช่วยเหลือนี้มุ่งสร้างเสริมความแข็งแกร่งและแก้ปัญหาการขาดดุล การชำระหนี้ หรือทุนสำรองระหว่างประเทศ ซึ่งอาจจะไม่ระบุว่าค่าใช้จ่ายไปเพื่อการใดเป็นการ เฉพาะก็ได้ อันจะแตกต่างจากเงินกู้จากธนาคารโลก ที่มักจะระบุถึงโครงการ หรือการจัดหาเพื่อ สิ่งใดเป็นการเฉพาะ

โดย IMF จะมีเงื่อนไข (Conditionality) เท่าที่เพียงพอที่ประกันว่าจะได้รับการชำระคืน ตามระยะเวลาที่กำหนด ประเทศผู้ขอรับความช่วยเหลือจึงเป็นผู้กำหนดว่าจะนำเงินกู้ไปใช้อย่างไร เพื่อให้สอดคล้องกับข้อตกลง IMF อันเป็นหลักประกันได้ในระดับหนึ่งและให้สิทธิแก่ IMF ในการ ระบุความช่วยเหลือ หากนำไปใช้ในแนวทางที่ไม่เหมาะสม

เมื่อ IMF ให้ความช่วยเหลือไปแล้ว ย่อมจะต้องมีการตรวจตราโดยผ่านทางเงื่อนไขที่ ประเทศผู้ขอรับความช่วยเหลือจะต้องทำเพื่อตอบสนองกับความช่วยเหลือนั้น ๆ ในการแก้ปัญหา ดุลการชำระเงิน โดยการตรวจตราจะมีลักษณะให้ต้องทำตามเงื่อนไข ภายใต้กฎเกณฑ์ที่เน้นการ บังการให้ทำ (เชิงกำกับบังคับ) ทั้งนี้ การตรวจตราจะมีผลบังคับมากหรือน้อยให้อยู่กับประเทศที่ขอ รับความช่วยเหลือ⁷⁹

1.3.4 รูปแบบการกำกับดูแลขององค์กรระหว่างประเทศอื่น

1.3.4.1 ธนาคารเพื่อการบูรณะและพัฒนาระหว่างประเทศหรือธนาคารโลก (International Bank for Reconstruction and development)

⁷⁹ โดยปกติ IMF จะยินดีให้ความช่วยเหลือ โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ/กลุ่ม คือ

- หากประเทศนั้นยินดีจะปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดซึ่งเงื่อนไขนั้นมีเนื้อหาที่ต้องปรับนโยบาย ตามที่ คณะกรรมการบริหารได้เสนอแนะภายใต้กรอบของการหาหรือตาม Article 4 และใช้ได้เฉพาะกับประเทศที่ขาด ดุลการชำระเงินเท่านั้น

- หากประเทศนั้นเกินดุลการชำระหนี้ ก็จะสามารถรักษาระยะห่างจากข้อเสนอจาก IMF ได้

- เงื่อนไขต่าง ๆ ไม่อาจใช้กับประเทศที่เป็นเจ้าหนี้ หรือมีความน่าเชื่อถือแม้จะมีการขาดดุลการชำระ หนี้ โดยประเทศเหล่านั้นอาจหันไปใช้แหล่งนโยบายทางการเงินในรูปแบบหรือแหล่งอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็ตลาดทุน หรือผ่านการกู้จากสถาบันหรือภาคเอกชน เพื่อแก้ปัญหาดุลการชำระเงินของประเทศไทย

ระบบการกำกับดูแลของธนาคารโลก⁸⁰ ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนของการตรวจสอบและควบคุม โดยในขั้นการตรวจสอบนั้นจะห้บทวนถึงสภาพเศรษฐกิจทั่วไปและดุลการชำระเงินของประเทศที่ร้องขอและทัศนคติในเรื่องนี้ ในขั้นที่ 2 Bank จะกำกับดูแล การใช้เงินกู้ที่ได้รับอนุมัติและความก้าวหน้าของ financed project ซึ่ง Agreement of IBRD กำหนดว่าธนาคารโลกจะต้องจัดการเพื่อก่อให้เกิดความมั่นใจว่าขั้นตอนของเงินกู้ยืมจะถูกใช้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของเงินกู้ยืมที่ได้อนุมัติ โดยคำนึงถึงภาวะเศรษฐกิจและประสิทธิภาพของโครงการ

1.3.4.2 องค์การภูมิภาค (Regional Intergrational Organization)

กระบวนการกำกับดูแลใน EEC⁸¹ และ African economic commonities ประกอบด้วย Non-judicial รวมไปถึงการไต่สวนเบื้องต้น, การไกล่เกลี่ย และการเปิดเผยคำตัดสินหรือความเห็นที่มีเหตุผล และ judicial phase

ทั้งนี้ มีข้อสังเกตที่แสดงให้เห็นแนวโน้มที่น่าสนใจในประเด็นที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลกับกลไกการระงับข้อพิพาท กล่าวคือตามปกติสมาชิกองค์กรเศรษฐกิจระหว่างประเทศพยายามที่จะเลี่ยงวิธีทางบริหารหรือทางนิติบัญญัติในการระงับข้อพิพาท⁸² ในขั้นแรกของการระงับข้อพิพาท จะนิยมใช้กระบวนการเจรจาและปรึกษาหารือ (Negotiations and Consultations) ที่เป็นมิตรมากกว่า การปรึกษาหารือเป็นความพยายามตามธรรมชาติขั้นแรกในการที่จะระงับข้อพิพาท และเป็นวิธีการที่ถูกต้องที่สุดก่อให้เกิดผลร้ายน้อยที่สุด และเป็นวิธีที่สร้างความมั่นใจในการระงับข้อพิพาทได้มากที่สุด ในบางประเทศ เช่น ญี่ปุ่นจะไม่ชอบวิธีการระงับข้อพิพาทอย่างเป็นทางการแต่จะชอบที่จะเจรจาอย่างไม่เปิดเผยมากกว่า

โดยวิธีของการระงับข้อพิพาทที่สามารถใช้ได้อย่างกว้างขวางในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ น่าจะรวมถึงสิ่งเหล่านี้ด้วย แม้จะไม่เหมือนกับกระบวนการทางบริหาร อนุญาโตตุลาการ และกระบวนการทางศาลที่มีลักษณะเป็นทางการมากกว่า

⁸⁰ Sergei A. Voitovich, International Economic Organizations in the international Legal Process.

London

⁸¹ Ibid, p.131

⁸² Ibid, p.131

ประกอบกับการมีแนวโน้มการเปลี่ยนของกระบวนการบังคับใช้กฎหมายจาก “การบังคับไปสู่การโน้มน้าวใจ หรือจากการลงโทษทางทหารไปสู่การลงโทษทางการทูต, เศรษฐกิจ และจิตวิทยาหรือจากรูปแบบของการกดดันมากไปสู่รูปแบบของการกดดันน้อยในที่สุด อันจะเป็นรูปแบบวิธีการที่น่าจะมีบทบาทในการระงับข้อพิพาทในอนาคตต่อไป

1.4 การประเมินผลการใช้การกำกับดูแล

การประเมินผลนี้เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแล (Surveillance) ของIMF ที่มีต้นนโยบายของประเทศสมาชิกภายใต้บทบัญญัติข้อ 4 ของข้อตกลง IMF ซึ่งจะเน้นไปที่การ Surveillance ของ IMF ในทศวรรษที่ผ่านมา โดยเลือกประเทศศึกษา 12 ประเทศ คือ บราซิล ชิลี จีน สาธารณรัฐเชค อินเดีย เกาหลี ซาอุดีอาระเบีย แอฟริกาใต้ สวีเดน ไทย และสหรัฐอเมริกา โดยมีประเด็นที่น่าสนใจ⁸³ ดังนี้

1. การตรวจตราแบบทวิภาคีนั้นอยู่ในเกณฑ์ที่ดี
2. ขอบเขตของการตรวจตราแบบทวิภาคี ได้ขยายตัวอย่างมาก โดยเฉพาะในไม่กี่ปีที่ผ่านมา โดยขยายไปสู่ประเด็นเชิงโครงสร้างของสิ่งที่ยูนอกเหนือเรื่องการเงินมากขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องที่ถูกตั้งคำถามมากว่า ควรจะขยายผลไปถึงประเด็นอื่น ๆ หรือไม่อย่างไร
3. การตรวจตราแบบทวิภาคีจะให้ความสนใจลงไปเพียงเฉพาะสถานะการณ์ของประเทศนั้นเพียงอย่างเดียว และมักจะไม่ได้มองมิติที่เป็นเรื่องระหว่างประเทศของเศรษฐกิจระดับมหภาคของประเทศ และสถานะการณ์ทางการเงิน
4. รัฐสมาชิกมักจะไม่ให้ความสนใจต่อคำปรึกษาตามกรอบของการตรวจตราทวิภาคี โดยขาดความจริงใจในการนำไปใช้จริง
5. ประเทศสมาชิกมักจะพอใจกับกระบวนการในการหารือ แต่ก็มีความต้องการให้ลดขั้นตอนการหารือให้สั้นลงโดยจะใช้การสื่อสารทางโทรคมนาคม ประกอบกับการเดินทางไปในแต่ละประเทศของคณะผู้แทน (Mission) ของ IMF

⁸³ International Monetary Fund, External Evaluation of IMF Surveillance: Report by a Group of Independent Experts. Washington D.C., 1999

6. การหารือทั้งแบบทวิภาคีและพหุภาคียังไม่ได้เอื้อประโยชน์ระหว่างกันเท่าที่ควร และนำประสบการณ์หรือบทเรียนจากประเทศอื่นมาใช้น้อยเกินไป

7. กระบวนการทบทวนซึ่งต้องอาศัยเอกสารการตรวจตรา ได้กลายมาเป็นอุปสรรคเพราะมีความเป็นทางการมากเกินไปและเสียเวลามาก ทำให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต้องทำงานหนักมากเกินไป

8. คณะกรรมการบริหารได้ใช้เวลาอย่างมากไปกับการหาข้อสรุปของการหารือตามข้อ 4 แต่การถกเถียงกลับไม่ได้มุ่งไปที่ประเด็นปัญหาที่แท้จริง

9. ทักษะในการเผยแพร่สารสนเทศในรายงานที่จัดทำโดยเจ้าหน้าที่ของIMF ยังคงมีความเห็นที่แตกต่างกัน ซึ่งในทางปฏิบัติรายงานเหล่านี้จะมีการเผยแพร่ในวงกว้างอยู่แล้ว แม้จะไม่ใช่เป็นการเผยแพร่อย่างเป็นทางการก็ตาม

กล่าวโดยสรุปคณะวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะหลักว่า การตรวจตราแบบทวิภาคีจะต้องพุ่งเป้าที่ยังประเด็นหลักในเรื่องนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนให้มากที่สุดเท่าที่ทำได้ โดยควรจะต้องเกี่ยวข้องกับตรงกันนโยบายเศรษฐกิจมหภาคที่เกี่ยวข้องด้วย ได้แก่ ภาคการเงินและบัญชีทุน เป็นต้น